

**UCHWAŁA NR XXIX/234/2021
RADY GMINY DRZYCIM**

z dnia 15 grudnia 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Drzycim na lata 2022-2025

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn.zm.¹⁾) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r, poz. 710 z późn. zm.²⁾) Rada Gminy w Drzycimiu uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Drzycim na lata 2022-2025, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi gminy Drzycim.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy

Elżbieta Babińska

¹⁾ zmiany do wymienionej ustawy ogłoszono w : Dz.U. z 2021 r., poz.1834

²⁾ zmiany do wymienionej ustawy ogłoszono w Dz.U. z 2021 r., poz. 954

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI GMINY DRZYCIM
NA LATA 2022-2025**

WSTĘP	3
1. POŁOŻENIE GMINY DRZYCIM	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
2.1. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	7
2.2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO.....	13
2.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA.....	15
2.4. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU	24
2.5. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM NA POZIOMIE GMINY	28
2.6. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRZYCIM	30
3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY DRZYCIM	33
4 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY	35
4.1. RYS HISTORYCZNY	35
4.2. WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO- POMORSKIEGO.....	38
4.3. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	39
4.3.1. OBIEKTY ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA UJĘTE W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	39
4.3.2. NIERUCHOME ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE	49
5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY ANALIZA MOCNYCH I SŁABYCH STRON ORAZ SZANS I ZAGROŻEŃ (SWOT).....	59
6. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE, PRIORYTETY I KIERUN DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	61
7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	62
8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	63
8.1. DOTACJE.....	63
8.2. PROGRAMY OPERACYJNE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO	66
8.3. ŚRODKI EUROPEJSKIE	68

Dziedzictwo kulturowe jest jednym z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, kształtuje związki międzyludzkie i określa tożsamość oraz świadomość społeczności. Do dziedzictwa kulturowego oprócz dziedzictwa archeologicznego, architektonicznego i sztuki, zaliczamy także przejawy życia takie jak np. formy gospodarowania, przejawy rozwoju społeczności i inne elementy stanowiące o naszej kulturze.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków jest coraz powszechniejsza wśród społeczności. Dbanie o należyty stan i atrakcyjny wygląd zabytków są naszym obowiązkiem obywatelskim. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak również całych zespołów zabudowy jest szansą na ich uratowanie. W takich przedsięwzięciach pomagać ma wynikający ze społecznej potrzeby, gminny program opieki nad zabytkami, przewidziany przez ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami. Jest także czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o dobrą kondycję substancji zabytkowej. Aby miasta i gminy stały bardziej atrakcyjne dla mieszkańców i turystów, należy zadbać o lokalne zabytki.

Przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Drzycim na lata 2022-2025 (GPOnZ) jest problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Drzycim. Niniejsze opracowanie sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.) wraz z wytycznymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa. GPOnZ wyznacza cele przy jego realizacji po pozytywnym zaopiniowaniu przez Kujawsko- Pomorskiego Konserwatora Zabytków i właściwym przyjęciu w drodze uchwały przez Radę Gminy Drzycim.

GPOnZ jest dokumentem uzupełniającym do innych aktów planowania, jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą programu jest lokalna wspólnota samorządowa. W zamierzeniu GPOnZ mają stać się nie tylko prywatni właściciele czy użytkownicy obiektów zabytkowych, ale również mieszkańcy. Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie: stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy, szeroko pojmowanego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Stanowi podwalinę współpracy pomiędzy samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

1. POŁOŻENIE GMINY DRZYCIM

Gmina Drzycim leży w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w centralnej części powiatu świeckiego, na północ od siedziby powiatu - Świecia. Pod względem fizycznogeograficznego podziału Polski (Kondracki, 2009) obszar gminy Drzycim leży w obrębie makroregionu Pojezierze Północnopolskie 314-316, mezoregionie Wysoczyzna Świecka 314.73.

Gmina Drzycim położona jest na obszarze Pojezierza Południowobałtyckiego, natomiast pod względem etnograficznym znajduje się w regionie Kociewia. Powierzchnia geodezyjna gminy wynosi 108,10 km² i jest zamieszkiwana przez 5011 osób (stat.gov.pl dane na 2011). W skład gminy wchodzi 11 sołectw (Biechówko, Dąbrówka, Dólsk, Drzycim, Gacki, Gródek, Jastrzębie, Krakówek, Mały Dólsk, Sierosław i Wery), w których skupionych jest 19 miejscowości.

Przez teren gminy, poza drogami powiatowymi i gminnymi, przebiega droga wojewódzka nr 239, relacji Błądzim - Lniano - Drzycim - Świecie o łącznej długości 11,4 km oraz linia kolejowa relacji Chojnice – Działdowo.

Użytki rolne stanowią 50% powierzchni gminy, ponad 33% zajmują lasy i prawie 17% pozostałe grunty.

Według podziału na regiony fizjogeograficzne, gmina Drzycim leży w Pasie Wielkich Dolin (IV), Wysoczyzn Jeziornych IVB, Równinie Tucholskiej IVB8 a w całości położona jest w dorzeczu Wisły, w zlewni rzeki Wdy.

Najwyżej położony punkt obszaru objętego opracowaniem znajduje się na wysokości 115,2 m n.p.m. w okolicach Sierosławia, a położony najniżej (37 m n.p.m.) w pobliżu Gródka. Deniwelacja terenu sięga 80 m.

Dominującą funkcją gospodarczą Gminy Drzycim jest rolnictwo. Korzystne uwarunkowania agroklimatyczne, sprzyjające warunki wodne, odpowiednia rzeźba terenu oraz tradycyjne rolnictwo, powodują brak istotnych alternatyw do rozwoju innych funkcji.

Na terenie gminy Drzycim przeważają gleby o średniej przydatności rolniczej, należące głównie do kompleksu 6-tego żytniego słabego oraz 5-tego żytniego dobrego. Gleby gruntów ornych zostały wytworzone z piasków gliniastych i słabogliniastych oraz glin o różnym stopniu spiaszczenia. Na terenie gminy scharakteryzowano 2 kompleksy trwałych użytków zielonych. Użytki zielone średnie oraz użytki zielone słabe i bardzo słabe (gleby mułowo-torfowe, torfowo-mułowe, murszowo-mineralne i murszowate, czarne ziemie) występują wzdłuż brzegu Drzycimskiej Strugi mniej więcej do połowy jego biegu z Jastrzębia do Drzycimia, w rynnice Sierosławek – Rówienica - Gródek i przy granicach kompleksów leśnych na wschodzie gminy.

Gleby organiczne - bagienne: mułowo-mineralne, mineralno-mułowe, torfowe i murszowo-mineralne są rozmieszczone głównie w rynnach polodowcowych oraz na wschód od wsi Wery oraz koło miejscowości Biechowo.

Położenie gminy Drzycim w powiecie świeckim

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą do opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.), która narzuca obowiązek sporządzania ich przez samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne na okres 4 lat.

Art. 87 ust.2 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wyznacza cele dla opracowania GPOnZ :

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Dla poprawnej realizacji wyżej wymienionych celów, GPOnZ określa zasady dotyczące finansowania i inicjowania działań ochronnych w stosunku do środowiska kulturowego, w skład którego wchodzi obiekty zabytkowe oraz tereny archeologiczne na obszarze gminy Drzycim i nakłada tym samym, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, następujące obowiązki oraz uprawnienia:

1. uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami (art. 18 i art.19),
2. uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art.20),
3. prowadzenia gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust.4),
4. przyjmowanie zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i powiadomienie o tym fakcie wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 33 ust. 1 i 2),
5. sporządzania przez wójta gminy na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1),
6. obowiązek przyjęcia przez radę gminy GPOnZ (art. 87 ust.3),
7. sporządzania i przedstawiania radzie gminy sprawozdania z realizacji programu (art. 87 ust. 5).

2.1 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultur z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w :

1. **Konstytucji RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:
 - **Art. 5:** „ *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju*”,
 - **Art. 6 ust. 1:** „ *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym*”,
 - **Art. 86:** „ *Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa*”,
2. **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce i podczas opracowywania programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić niżej wymienione przepisy tej ustawy:
 - **Art. 3** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie:
 - 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
 - 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

➤ **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań, które mają na celu:

„zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

➤ **Art. 5 :** określa w otwarty sposób kwestię opieki nad zabytkami: *„Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:*

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;*
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;*
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;*
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;*
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”*

➤ **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,*
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
- c) dziełami architektury i budownictwa,*
- d) dziełami budownictwa obronnego,*
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,*
- f) cmentarzami,*
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,*
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;*

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.”

➤ **Art. 18:**

„Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.”

➤ **Art. 19:** wskazuje, że

„W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”

➤ **Art. 20**

mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

➤ **Art. 21:**

„Ewidencja zabytków jest podstawa do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.”

➤ **Art. 22:**

„1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.

7. Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące:

1) imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku;

2) imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną;

3) imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku.”

➤ **Art. 89 wskazuje, że:**

„Organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.”

➤ **W ustawie o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1372 z późn. zm.),** gdzie w art.7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: *„Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności*

zadania własne obejmują sprawy(...)kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Do ochrony zabytków odnoszą się pośrednio zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

2.2.UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Rządowymi dokumentami tworzącymi ramę do mecenatu oraz nowoczesnej polityki względem materialnej poprawy stanu zabytków są:

➤ Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022

Celem głównym Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami jest: *Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami.*

Jest on wdrażany przez trzy cele szczegółowe oraz poprzez odpowiednie kierunki działania:

- Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego
 - Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
 - Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami,
 - Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym,
 - Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach,
 - Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.
 - Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
 - Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich,
 - Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich,

- Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego,
- Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.
- Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).
 - Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
 - Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.
 - Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego
 - Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
 - Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami,
 - Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
 - Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami
 - Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.
- **Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 r.**

Uchwałą nr 239/2011 z dnia 13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów określiła koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 roku, która będzie realizowana poprzez wdrażanie celów szczegółowych:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności,
- Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,

- Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,
- Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

2.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA

GPOnZ Gminy Drzycim wykazuje zgodność z programami o charakterze wojewódzkim, jak i powiatowym, a w szczególności z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

- **Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 roku** (załącznik do uchwały nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r.)

Według § 3 ww. Uchwały do czasu uchwalenia nowych programów realizujących Strategię rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+ strategię i programy uchwalone na podstawie Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020 zachowują moc.

Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego na podstawie przepisów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym zobowiązany jest do uchwalenia strategii rozwoju województwa. Aktualnie obowiązująca na terenie województwa kujawsko-pomorskiego jest Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r., która określa kierunki, cele i uwarunkowania rozwoju województwa. Wytyczne ze Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. stanowią podstawę konstrukcji planu zagospodarowania przestrzennego, dzięki czemu stają się one czynnikiem determinującym również zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Misja województwa w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. została określona słowami: Kujawsko-Pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo.

Strategia wyznaczyła w tym celu cztery priorytety będące najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebą rozwojową” województwa:

1. Konkurencyjna gospodarka,
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast,
3. Silna metropolia,
4. Nowoczesne społeczeństwo.

Określone zostały również cele strategiczne, realizujące potrzeby zidentyfikowane w ramach priorytetów rozwoju:

1. Gospodarka i miejsca pracy,
2. Dostępność i spójność,
3. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi,
4. Innowacyjność,
5. Nowoczesny sektor rolno-spożywczy,
6. Bezpieczeństwo,
7. Sprawne zarządzanie,
8. Tożsamość i dziedzictwo.

Najbardziej bezpośredni wpływ na opiekę nad zabytkami ma cel strategiczny **Tożsamość i dziedzictwo**, którego główną ideą działań jest zbudowanie identyfikacji regionalnej mieszkańców oraz rozpoznawalnego i pozytywnie postrzeganego wizerunku województwa na zewnątrz.

Realizacja celu ma nastąpić poprzez:

1. Budowę tożsamości regionalnej województwa,
2. Zachowanie oraz promocję dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu,
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa,
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
5. Promocję marki województwa.

A także poprzez zidentyfikowane już przedsięwzięcia:

1. Podjęcie działań na rzecz upowszechniania wiedzy o województwie wśród jego mieszkańców,
2. Rozwój projektu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej,

3. Rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu z instalacją służącą do odkwaszania papieru,
4. Modernizacja i rozbudowa gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy,
5. Opracowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego,
6. Rozbudowa i remont gmachu Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy,
7. Utworzenie Muzeum Ziemi Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy,
8. Utworzenie Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Bydgoszczy,
9. Utworzenie Muzeum Kina Niemego w Lipnie,
10. Utworzenie Muzeum Wojny Polsko-Sowieckiej 1920 roku we Włocławku,
11. Utworzenie Muzeum Jazdy Polskiej w Grudziądzu,
12. Utworzenie Muzeum Chleba w Spichlerzu w Grudziądzu,
13. Utworzenie Muzeum Wsi Dobrzyńskiej w gminie Brzuze,
14. Utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze,
15. Utworzenie Muzeum Portu na Wiśle w Toruniu,
16. Rozwój Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy,
17. Rozwój Muzeum Techniki i Inżynierii Komunalnej Torunia,
18. Budowa nowego gmachu głównego Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku,
19. Realizacja muzeum – interaktywnego centrum edukacji historycznej i regionalnej w Kruszwicy,
20. Rewitalizacja, adaptacja i rozbudowa gmachu głównego Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy,
21. Realizacja projektu badań archeologiczno-architektonicznych w miejscu dawnego grodziska i zamku w Bydgoszczy, zakończonych organizacją rezerwatu archeologicznego z pawilonem muzealnym,
22. Rozbudowa Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce 65,
23. Rozbudowa Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni,

24. „Europejski Szlak Megalitów” – rozwój Parku Kulturowego Wietrzychowice,
25. Powołanie Regionalnego Centrum Zarządzania Informacją o Kulturze,
26. Wykreowanie flagowych wydarzeń kulturalnych regionu,
27. Budowa wielofunkcyjnego obiektu (łąiącego funkcje kultury, wystawiennicze, konferencyjne i dydaktyczne) na Placu Teatralnym w Bydgoszczy,
28. Utworzenie Teatru Kameralnego w Bydgoszczy,
29. Rozbudowa i modernizacja Teatru Polskiego w Bydgoszczy,
30. Budowa sali widowiskowej we Włocławku,
31. Budowa sali widowiskowej w Grudziądzu łąiąca funkcje targowo-wystawiennicze i sportowo-widowiskowe,
32. Rozwój Teatru Muzycznego w Toruniu,
33. Podjęcie działań na rzecz budowy marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego,
34. Wsparcie działań na rzecz ochrony i promocji Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO,
35. Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój nowych funkcji centrum kulturowo-kongresowego na Jordankach w Toruniu,
36. Rewitalizacja XIX-wiecznego pierścienia fortecznego Twierdzy Toruń,
37. Kontynuacja adaptacji historycznej fabryki Weesego na cele „Muzeum Toruńskiego Piernika” jako Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu.

➤ **Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku -
Strategia Przyspieszenia 2030+**

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego w nowej perspektywie do roku 2030 jest obecnie w fazie przygotowania. W dniu 15 lipca 2020 roku Uchwałą 27/1168/20 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego został przyjęty projekt Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategii Przyspieszenia 2030+. W związku z przyjęciem projektu strategii można prognozować, ostatecznie jakie kierunki rozwoju będą priorytetowymi w najbliższej dekadzie oraz w ramach jakich działań będą one realizowane.

Celem nadrzędnym jaki przyświeca mającej niebawem wejść w życie strategii województwa jest *Jakość życia typowa dla wysoko rozwiniętych regionów europejskich*.

W ramach zdefiniowanej wizji wyszczególniono cele główne, które dotyczą różnych sfer rozwoju województwa i poprawy życia jego mieszkańców. Należą do nich:

- Skuteczna edukacja,
- Zdrowe, zamożne i aktywne społeczeństwo,
- Konkurencyjna gospodarka,
- Dostępna przestrzeń i czyste środowisko,
- Spójne i bezpieczne województwo.

W ramach poszczególnych celów głównych można wyróżnić cele operacyjne uszczegóławiające zakres działań w ramach danego zagadnienia. Celem operacyjnym ujętym w strategii, który wprost w swojej tematyce odnosi się do sfery kulturalnej i dziedzictwa jest kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe. W jego ramach można wyszczególnić kilka kierunków działań, którymi są:

- Kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do społeczności i zamieszkiwania na terytorium województwa kujawsko-pomorskiego,
- Kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do lokalnych społeczności, związanych z charakterystycznym dla danego miejsca dziedzictwem świadczącym o odrębności przejawiającym się w zwyczajach, obrzędowości, strojach, innych wyznacznikach lokalności,
- Kultywowanie postaw patriotycznych mieszkańców województwa,
- Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym i regionalnym - kierunek dotyczy działań związanych z rozwojem oferty instytucji kultury, oferowanej na poziomie lokalnym i regionalnym (kultura masowa),
- Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu krajowym i międzynarodowym - kierunek dotyczy działań związanych z rozwojem wyspecjalizowanej oferty instytucji kultury (kultury wysokiej),
- Rozwój edukacji kulturalnej oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców regionu - kierunek dotyczy ogółu działań ukierunkowanych na kształtowanie wrażliwości kulturalnej oraz zainteresowania ofertą kultury (działania

informacyjne, promocyjne, edukacyjne prowadzące do zwiększenia partycypacji w życiu kulturalnym),

- Upowszechnianie dostępu do zasobów kultury poprzez ich cyfryzację - kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu ułatwienie dostępu do zasobów kultury oraz prowadzonych działalności kulturalnych poprzez udostępnianie w wersji cyfrowej zbiorów lub dokonywanie transmisji (względnie publikowanie nagrań) wydarzeń kulturalnych (spektakle, koncerty, itp.). Obejmuje zarówno przedsięwzięcia zakładające udostępnianie bezpłatne, jak i komercyjne – zarówno poprzez Internet, jak i na nośnikach,
- Digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotek - kierunek dotyczy digitalizacji i udostępniania zbiorów bibliotecznych w celu upowszechnienia czytelnictwa oraz ułatwienia dostępu mieszkańcom województwa kujawsko-pomorskiego do zbiorów bibliotecznych.

Zagadnienia związane z szeroko pojętą kulturą oraz ochroną dziedzictwa kulturowego są podejmowane również w ramach pozostałych celów głównych, operacyjnych i kierunków działań określonych przez strategię:

Cel główny: Skuteczna edukacja

Cele operacyjne: Wysoka jakość kształcenia i wychowania

Kierunek rozwój edukacji regionalnej dotyczy wszelkiego rodzaju działań o charakterze edukacyjnym, promocyjnym lub organizacyjnym związanych z rozwojem edukacji regionalnej. Dotyczy także wyposażenia mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografiami, zabytkami, przyrodą, tradycją i kulturą regionu.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Infrastruktura rozwoju społecznego

Rozwój infrastruktury kultury i sztuki. Kierunek ten dotyczy działań inwestycyjnych mających na celu stworzenie lub poprawę warunków lokalowych dla prowadzenia działań z zakresu kultury i sztuki bez względu na rodzaj, charakter i rangę danej instytucji.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Środowisko przyrodnicze

Zachowanie, wzmacnianie oraz promocja potencjału dziedzictwa przyrodniczego województwa przewiduje działania służące rozwojowi działalności gospodarczych na bazie walorów środowiskowych, które powinny być realizowane w ramach kierunku „Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym”.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Przestrzeń kulturowa

Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa kulturowego województwa. Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa.

Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych. Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

Cele operacyjny: Potencjały endogeniczne

Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym. Kierunek dotyczy działań związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzenia działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury. Tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych, służących udostępnianiu walorów środowiskowych i kulturowych (potencjałów endogenicznych), oraz stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną danego obszaru.

Wybrane projekty w sferze kultury:

- Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego,
- „Kujawsko-Pomorskie – rozwój poprzez kulturę”,
- „Kujawsko-Pomorskie spotkania z historią”,
- „Kujawsko-Pomorskie – promocja poprzez kinematografię”,
- Rozbudowa Opery Nova,
- Rozbudowa Muzeum Archeologicznego w Biskupinie,
- Rozbudowa Filharmonii Pomorskiej,
- „Kultura w zasięgu 3.0”,
- „Biblioteki XXI wieku” - rozbudowa i modernizacja infrastruktury wojewódzkich bibliotek publicznych,
- „Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej”.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego** (Uchwała nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-

Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego).

Zasady kształtowania przestrzeni oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic województwa Kujawsko-Pomorskiego określone zostały w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa Kujawsko-Pomorskiego uchwalonym Uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r.

W dniu 24 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/135/19 Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, który na mocy Rozstrzygnięcia Nadzorczego Nr 66/2019 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w dniu 31 lipca 2019 roku utracił ważność. Obecnie nadal trwają prace nad nowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, który jest w fazie projektu przyjętego w drodze uchwały nr 14/588/18 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 kwietnia 2018 r. W perspektywie czasowej ma on obowiązywać do roku 2030, czyli zgodnej z Konsepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK2030).

Podstawowym celem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego wg wskazanego powyżej dokumentu jest „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”.

Zostały także określone trzy cele szczegółowe, z których jeden bezpośrednio odnosi się do dziedzictwa kulturowego:

„Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym”.

Zauważono poprawę stanu krajobrazu i środowiska naturalnego, wskazując jednocześnie na potrzebę poprawy warunków życia mieszkańców oraz infrastruktury technicznej. Określono również zasady, które powinny być spełnione w celu zachowania dziedzictwa kulturowego regionu:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

- **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024** (uchwała nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r.)

Głównym zamierzeniem „Programu opieki nad zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024” jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego, służących polepszeniu stanu zachowania zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego województwa Kujawsko-Pomorskiego. Celem działania Samorządu Województwa jest zharmonizowanie polityki ochrony przestrzeni kulturowej z polityką rozwoju regionalnego i strategią zrównoważonego zagospodarowania województwa. Prowadzenie spójnej polityki i zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego oraz współdziałanie wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego w województwie z instytucjami rządowymi i organizacjami pozarządowymi, podmiotami gospodarczymi, posiadaczami i użytkownikami zabytków umożliwi osiągnięcie wyznaczonych celów i zamierzeń określonych w dokumencie programowym.

Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami, zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy i należą do nich:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami wynikającymi z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- wzmocnienie ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków poprzez zahamowanie procesów ich degradacji, a w dalszej kolejności poprawa stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych,
- podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych w celu wyeliminowania sytuacji konfliktowych związanych z wykorzystaniem zabytków oraz dla zapewnienia zabytkom należytej opieki oraz określenia sposobów udostępnienia dóbr kultury narodowej, będących ich własnością, a także wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania,

- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2.4. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

- **Strategia Rozwoju Powiatu Świeckiego na lata 2014-2020**

(Uchwała nr XXXVI/224/14 Rady Powiatu Świeckiego z dnia 26 marca 2014 roku).

Strategia Rozwoju Powiatu Świeckiego na lata 2014-2020 wskazuje do realizacji cele strategiczne, którymi są:

- W obszarze „Gospodarka”: optymalne wykorzystanie położenia i potencjału społeczno-gospodarczego,
- W obszarze „Infrastruktura”: poprawa infrastruktury drogowej oraz dostępności komunikacyjnej powiatu
- W obszarze „Społeczeństwo”: wszechstronny rozwój kapitału społecznego.

W ramach celu strategicznego odnoszącego się bezpośrednio do dziedzictwa historycznego i kulturowego Powiatu Świeckiego, *Strategia Rozwoju Powiatu Świeckiego na lata 2014-2020* uszczegóławia zadania w ramach określonych celów operacyjnych:

- Przygotowanie i wydanie monografii powiatu,
- Wspieranie inicjatyw lokalnych w zakresie organizacji imprez o charakterze regionalnym,
- Wspieranie działań oświatowych promujących tożsamość regionalną i dziedzictwo kulturowe,
- Przygotowanie jednolitej oferty dla turystów w zakresie bazy turystycznej, obiektów cennych historycznie i przyrodniczo,
- Organizowanie przez powiat konferencji dot. promocji, tożsamości i dziedzictwa z udziałem przedstawicieli gmin i wszystkich środowisk zainteresowanych tą tematyką,
- Koordynacja działań w zakresie utworzenia jednolitej informacji turystycznej,
- Uruchomienie centrum bazy danych o obiektach turystycznych, historycznych i przyrodniczych - archiwizacja, digitalizacja,
- Poprawa infrastruktury turystycznej i dostępności do cennych obiektów,
- Udział w realizacji projektu sieci szlaków turystycznych na terenie powiatu,
- Promowanie tradycyjnych, historycznych form użytkowania środowiska/zasobów przyrodniczych,
- Rozwijanie świadomości społecznej w zakresie konieczności ochrony dziedzictwa historycznego i kulturowego,

- Organizowanie spotkań inicjowanych przez pasjonatów historii z przedstawicielami organów administracji i organów ścigania,
- Wspieranie działań organizacji i stowarzyszeń w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego,
- Wykorzystanie obiektów sportowych dla promocji powiatu,
- Wspieranie turystycznych projektów wykorzystujących walory przyrodnicze powiatu.

Realizacja tych zamierzeń ma pomóc zrealizować cel strategiczny, którym jest wzrost znaczenia kultury oraz promocja dziedzictwa historycznego i kulturowego powiatu poprzez modernizację obiektów kulturalnych i zabytkowych oraz poprawę dostępności do dóbr kultury. Jest to dokument pomocny przy realizacji wyznaczonych kierunków rozwoju regionu, dążeniu do osiągnięcia celów w perspektywie długofalowej. W celu wskazania szczegółowych zadań do realizacji ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie oraz źródeł finansowania należy stworzyć właściwe dokumenty wykonawcze.

Konieczność stworzenia nowego programu wynika przede wszystkim z dostosowania zapisów dokumentu do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz do zmian w sytuacji prawnej. Kluczowa jest także zmiana paradygmatu terytorialnej polityki rozwoju wraz z rozpoczęciem nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej.

- **Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Świeckiego**

Opracowana w 2017 r. Strategia Obszaru Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Świeckiego ma stanowić skuteczne narzędzie w procesie rozwoju Powiatu Świeckiego, a także ma służyć pozyskaniu funduszy unijnych oraz krajowych środków finansowych w perspektywie finansowej 2014-2020.

W ramach Strategii wskazano cele strategiczne:

- rozwój przedsiębiorczości w regionie,
- zwiększenie dostępności i jakości usług zdrowotnych i społecznych,
- rozwój konkurencyjnego i kreatywnego kapitału ludzkiego,
- ochrona dziedzictwa kulturowego,
- efektywne wykorzystanie i ochrona potencjałów środowiska przyrodniczego oraz racjonalny rozwój infrastruktury technicznej.

W zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego wskazano w Strategii położenie nacisku na właściwe gospodarowanie dziedzictwem materialnym i niematerialnym regionu w kontekście zachowania tożsamości i ciągłości rozwoju społecznego i kulturowego.

Wskazano na konieczność poprawy stanu technicznego obiektów zabytkowych, a także na duży potencjał turystyczny ośrodków miejskich w Świeciu i Nowem, a także dziedzictwa pomennonickiego.

Potrzeby w zakresie zachowania, rozwoju, wsparcia i renowacji obiektów zabytkowych:

- Odnowienie zespołów kościołów w Drzycimiu i Dólsku. Renowacja dworku szlacheckiego w Gródku,
- Rewitalizacja parku w Laskowicach - w celu ochrony unikalnych drzewostanów i roślinności (liczne pomniki przyrody),
- Remont zamku krzyżackiego wraz z adaptacją poddasza zamku na potrzeby Centrum Kultury Zamek w Nowem oraz naprawa średniowiecznego muru miejskiego,
- Renowacja i wsparcie obiektów zabytkowych na terenie gminy Osie, Pruszcz, Świecie i Warlubie,
- Modernizacja sieci energetycznej w budynkach kościelnych parafii pw. św. Marcina w Świekatowie.

W wyniku diagnozy wskazano najważniejsze problemy i bariery odnoszące się do dziedzictwa kulturowego:

- Słaba identyfikacja ponadregionalna wartości i dziedzictwa kulturowego
 - Niewystarczające wsparcie obiektów kultury i zabytków,
 - Mała ilość imprez o znaczeniu ponadregionalnym,
 - Niezadawalający poziom dofinansowania obiektów zabytkowych.

W związku z tym opracowano następujące cele rozwojowe:

- Rozwój lokalnego potencjału kulturowego w oparciu o instytucje kultury,
- Renowacja i ochrona dziedzictwa historycznego i obiektów zabytkowych,
- Organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych w celu popularyzacji potencjału regionu.

- **Powiatowy Program opieki nad zabytkami dla Powiatu Świeckiego na lata 2021-2024**

Strategicznym celem Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Świeckiego na lata 2021-2024 jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie powiatu, które

służyć powinno budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności, utrzymaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Aby go osiągnąć należy podjąć działania priorytetowe, zapoczątkowując proces realizowany przez wiele lat, w konsekwencji których zabytki będą otaczane coraz lepszą opieką. W miarę postępów, działania winny być poddawane systematycznej weryfikacji, co pozwoli na realne dopasowanie do aktualnych możliwości finansowych i potrzeb właścicieli. Starostwo Powiatowe i Powiat Świecki ze względu na ustawowy obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych, posiada instrumenty prawne umożliwiające budowanie i ugruntowanie świadomości społecznej względem ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym. Powyższą politykę określa Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Świeckiego na lata 2021-2024, dla realizacji którego priorytetowe jest osiągnięcie celów określonych w art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

Na potrzeby Programu określone zostały trzy podstawowe priorytety, które poprzez wytyczone w ich ramach kierunki działań oraz wskazane do realizacji zadania, w całości wypełniają ustawowe cele dla opracowywania powiatowych programów opieki nad zabytkami.

- **Priorytet I**

- Zarządzanie dziedzictwem kulturowym powiatu**

- Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
 - Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne
 - Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- **Priorytet II**

- Ochrona krajobrazu kulturowego powiatu**

- Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego
 - Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu

- **Priorytet III**

- Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu
 - Edukacja społeczna i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym i jego ochronie
 - Promocje regionalnego dziedzictwa kulturowego.

Założenia Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami:

A. Ścisła współpraca władz samorządowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, parafiami, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi

B. Działania własne władz samorządowych

- Prawne – problematyka zachowania dziedzictwa kulturowego zostanie uwzględniona przez władze powiatu przy uchwalaniu przepisów prawa miejscowego

- Finansowe – należyte utrzymanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, będących własnością powiatu oraz stosowanie systemu dotacji i ulg finansowych, nagród czy zachęt dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych

- Programowe – realizacja projektów i programów regionalnych

C. Działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej i innych funduszy zewnętrznych.

2.5. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I NA POZIOMIE GMINY

W strategii Rozwoju Gminy Drzycim tematyka ochrony dziedzictwa kulturowego poruszana jest bardzo ogólnikowo, skupiając się głównie na rozwoju infrastruktury, rolnictwa. Odniesienie do kultury znaleźć można w dziale INSTYTUCJE KULTURY.

Aspektem funkcjonowania usług sfery publicznej w gminie jest działalność instytucji kultury i wiążący się z tym zagadnieniem problem zagospodarowania czasu wolnego – przede wszystkim stwarzania warunków do rekreacji i korzystania z instytucji kultury. Podkreśla on zwłaszcza konieczność stworzenia oferty dla młodzieży, co jest traktowane także jako zapobieganie patologiom i przestępczości. Jednocześnie jednak działalność instytucji kultury jest odzwierciedleniem stosunkowo niskiego zainteresowania społecznego i małej liczby stowarzyszeń i organizacji, które zazwyczaj poprzez ścisłą współpracę z instytucjami kultury stanowią impuls dla ich funkcjonowania i rozwoju. Rzeczywiste i trwałe przełamanie tej niekorzystnej sytuacji może więc nastąpić tylko przy jednoczesnej poprawie obydwu aspektów.

Samorząd gminy będzie podejmować działania na rzecz:

- zwiększenia liczby placówek kulturalnych
- zwiększenia aktywności i uatrakcyjnienia oferty placówek kulturalnych
- wsparcia wszelkich form aktywności społecznej (organizacji, klubów, stowarzyszeń, związków, itp. o różnym profilu i charakterze)
- poprawy zagospodarowania w zakresie bazy sportowej

- poprawy zagospodarowania w zakresie rekreacji (np. plaż, ścieżek rowerowych, parków, itp.)
- stworzenia na bazie instytucji kultury (i być może także szkół) w gminie punktów darmowego dostępu do Internetu (poprzez wyposażanie tych instytucji w ogólnodostępne stanowiska komputerowe) Gminne instytucje kultury deklarują kontynuację daleko idącej współpracy z działającymi i ewentualnie tworzonymi w przyszłości organizacjami i stowarzyszeniami społecznymi (przykładem jest obecna współpraca instytucji kultury z Towarzystwem Przyjaciół Dzieci).

Potrzeby mieszkańców wynikają także ze zbyt małej liczby placówek kulturalnych. Tego typu działalności przestają być atrakcyjne, jeśli nie są dostępne w miejscu zamieszkania lub w bezpośrednim sąsiedztwie i wymagają dojazdów. Należy zdać sobie sprawę, że utrzymywanie zagospodarowania i bazy kulturalnej i rekreacyjnej oraz prowadzenie przez placówki kultury atrakcyjnej działalności -na poziomie i w ilości satysfakcjonującej mieszkańców, jest niezwykle kosztowne i w praktyce –trudne do osiągnięcia. W sferze kultury i zagospodarowania wolnego czasu młodzieży, należy więc rozważyć wykorzystywanie w szerokim zakresie istniejącej bazy szkół, które w godzinach pozalekcyjnych mogłyby pełnić zadania w tym zakresie. Szkoły w jeszcze większym, niż obecnie zakresie mogłyby więc przyczyniać się do integracji społecznej. Istotnym zadaniem, realizującym postulaty mieszkańców jest także rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej. Samorząd podejmować będzie starania na rzecz budowy infrastruktury sportowej oraz urządzenia przestrzeni publicznej służącej wypoczynkowi i rekreacji. Istnieją potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej przy szkołach, stąd jej realizacja jest tym bardziej pożądana, gdyż przyczynia się do realizacji dwóch celów: właściwego wyposażenia szkół oraz zapewnienia możliwości korzystania przez mieszkańców.

Zadania priorytetowe w sferze zagospodarowania wolnego czasu, to:

- bezwzględne zwiększenie liczby placówek kulturalnych oraz poszerzenie zakresu ich działalności,
 - rozwój aktywności społecznych -aktywizacja lokalnych społeczności, poprzez wsparcie dla istniejących oraz wsparcie dla powstawania nowych organizacji, stowarzyszeń, klubów, itp. - społecznych, kulturalnych, i innych związanych z rozwojem integracji społecznej lub kultywowaniem lokalnych: tożsamości, tradycji, zwyczajów, historii.
- aktywizacja społeczności lokalnej (ale także promocja gminy) poprzez organizację imprez masowych o charakterze kulturalnym, kulturowym, sportowym, rekreacyjnym, integracyjnym, itp. -obecnie liczba, ranga i znajomość tego typu imprez organizowanych na terenie gminy - są zdecydowanie zbyt małe; wypromowania na dużą imprezę znaną w całym regionie wymaga tradycyjny Cross Diabelski.

2.6. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DRZYCIM

Zapisy studium w wyczerpujący sposób przedstawiają wskazania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego w odniesieniu do wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej.

Zasady ochrony obiektów i stref

W zależności od stopnia zachowania istniejącej historycznej substancji oraz stopnia zachowania historycznej kompozycji urbanistycznej wyznacza się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- A - strefę pełnej ochrony konserwatorskiej;
- B - strefę ochrony konserwatorskiej;
- K - strefę ochrony krajobrazu;
- E - strefę ochrony ekspozycji;
- AW - strefę ścisłej ochrony archeologicznej;
- W - strefę ochrony archeologicznej;
- OW - strefę obserwacji archeologicznej.

Na terenie gminy Drzycim znajdują się strefy A, B i W.

Strefę „A” wyznacza się dla obszarów szczególnie wartościowych, przeznaczonych do bezwzględного zachowania. Działalność konserwatorska w strefie „A” zmierza do możliwie najpełniejszej ochrony i rewaloryzacji historycznego układu przestrzennego, polegającej na:

- zachowaniu układu ulic i placów, a w szczególności historycznego przebiegu ulic oraz ich przekrojów, zachowaniu historycznych linii zabudowy oraz wysokości i proporcji budynków, geometrii dachów, zastosowanych materiałów wykończeniowych;
- zachowaniu charakteru wnętrz urbanistycznych;
- zachowaniu historycznych podziałów działek lub nawiązanie do dawnych podziałów poprzez zaznaczenie ich architektonicznymi podziałami brył lub elewacji budynków albo ukształtowaniem wnętrz lub małą architekturą;
- zachowaniu zabudowy historycznej, jej konserwacji i rewaloryzacji;
- ewentualnej rekonstrukcji fragmentów historycznej architektury – szczególnie ważnych dominant, elementów wnętrz urbanistycznych i pierzei, fragmentów obwarowań itp.;
- dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie rozplanowania, skali, wysokości, bryły budynku, podziałów architektonicznych, proporcji powierzchni muru i otworów z nawiązaniem form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej;

- zachowaniu zasadniczych proporcji wysokościowych zabudowy, kształtujących sylwetę zespołu;
- dostosowaniu współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i poszczególnych budynków przez nawiązanie do historycznego programu mieszkaniowo-usługowego i eliminacji funkcji uciążliwych;
- usunięciu obiektów dysharmonizujących.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy „A”:

- uzgadnianie z właściwym konserwatorem zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, podziałów geodezyjnych, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych, remontów, modernizacji, adaptacji, uzupełnień zabudowy, zdobienia brył architektonicznych, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania elementów reklamy wizualnej;
- prowadzenie wg wskazań wojewódzkiego konserwatora zabytków badań archeologicznych wyprzedzających działalność budowlaną.

W ramach strefy A konserwator zabytków może warunkować swoje decyzje i uzgodnienia wymogiem wykonania dodatkowych badań, dokumentacji, analiz itp.

Działalność konserwatorska w strefie „B” polega na:

- utrzymanie zasadniczego układu ulic i placów, linii zabudowy, proporcji gabarytów i wysokości zabudowy;
- utrzymanie historycznej zasady podziału działek;
- zachowaniu historycznej zabudowy – konserwacji i rewaloryzacji obiektów zabytkowych;
- utrzymanie historycznej kompozycji wybranych obiektów z dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej;
- zachowaniu kompozycji i układów zieleni historycznej, parków i cmentarzy;
- dostosowaniu nowej zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych;

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy B:

- uzgadnianie z wojewódzkim konserwatorem zabytków: remontów, modernizacji, adaptacji, zmian sposobu użytkowania budynków historycznych, uzupełnień zabudowy, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania nowych inwestycji, prac ziemnych;
- wprowadzanie elementów reklamy wizualnej po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Na obszarze strefy dopuszcza się działalność inwestycyjną pod warunkiem przeprowadzenia działań archeologicznych. Wszelkie prace ziemne prowadzone w granicach strefy wymagają uzgodnienia z właściwym konserwatorem zabytków.

Exemplarz dokumentacji badań archeologicznych podlega, po ich zakończeniu, nieodpłatnemu przekazaniu właściwemu konserwatorowi zabytków.

Ochrona pozostałych elementów nieruchomości na terenie gminy, nie objętych ochroną prawną poprzez wpisanie do rejestru zabytków jest podporządkowana działaniom:

- dla zespołów dworsko-parkowych na utrzymaniu spójnej własności w obrębie założenia parkowego i dworskiego i zaniechaniu fragmentaryzacji;
- dla obiektów architektury – domów, na podnoszeniu stanu technicznego budynków, standardu wykończenia i wyposażenia technicznego z możliwie największym zachowaniem historycznej bryły budynku, zewnętrznego detalu architektonicznego, zachowaniu historycznego otoczenia budynków,
- dla zabudowy gospodarczej na utrzymaniu w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji i podniesieniem standardów wyposażenia, na dopuszczeniu likwidacji zużytych technicznie lub grożących katastrofą budowlaną obiektów, z zaleceniem lokalizacji nowej zabudowy, dostosowanej gabarytem i lokalizacją do zabudowy likwidowanej.

W stosunku do obiektów wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje, dla potrzeb prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, oraz przy ewentualnym umieszczaniu na zabytku urządzeń technicznych, tablic, reklam i napisów, wymóg uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zasady uzyskania pozwolenia regulują przepisy odrębne – w tym w ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.). W odniesieniu do obiektów znajdujących się w ewidencji zabytków, a nie wpisanych do rejestru zabytków, należy: ujawniać wymienione obiekty w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego określając szczegółowe zasady ich ewentualnej przebudowy, rozbudowy i nadbudowy, przyjmując zasadę zachowania wysokości, kształtu bryły, z dopuszczeniem odstępstw w sytuacjach, gdy będzie to kolidowało z wymaganiami ładu przestrzennego.

Szczegółowe wytyczne konserwatorskie, które należy uwzględniać przy sporządzaniu planów miejscowych dla określonych terenów należy każdorazowo pozyskać od właściwych

służb ochrony zabytków. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego może następować zmiana przebiegu granic określonej strefy ochronnej, ale tylko w uzgodnieniu Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

W przypadku lokalizacji elektrowni wiatrowych obowiązuje sporządzanie Studium ochrony krajobrazu kulturowego przed negatywnym wpływem tych obiektów na środowisko kulturowe gminy.

Nie wyznacza się na terenie gminy stref ekspozycji i krajobrazu. Najcenniejsze krajobrazowo tereny znajdują się na terenach leśnych oraz w strefie B2A i B2B. Walory krajobrazowe będą tam rozwijane w ramach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i w porozumieniu z właściwymi organami. Ze względu na brak w ostatnich latach realizacji zabudowy lub podziału gruntów w nowych układach urbanistycznych na obszarze gminy nie określa się zasad ochrony dóbr kultury współczesnej.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY DRZYCIM

Na terenie Gminy Drzycim znajdują się obszary objęte prawną ochroną przyrody. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w gminie Drzycim zajmuje ok. 3780,1 ha, co stanowi ok. 1/3 ogólnej powierzchni gminy. W granicach gminy Drzycim znajdują się następujące tereny (lub ich fragmenty) objęte ochroną na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098):

- Wdecki Park Krajobrazowy;
- Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu;
- Obszar Natura 2000 Bory Tucholskie PLB220009 – Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków;
- pomniki przyrody;
- użytki ekologiczne.

Wdecki Park Krajobrazowy

Wdecki Park Krajobrazowy (WPK) został utworzony rozporządzeniem nr 52/93 Wojewody Bydgoskiego z dnia 16 lutego 1993 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Bydgoskiego nr 10 poz. 133), ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu ich popularyzacji i zachowania w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obecnie obowiązuje rozporządzenie nr 29/2004 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 02 listopada 2004 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 111, poz. 1888) oraz Statut Wdeckiego Parku Krajobrazowego, stanowiący załącznik do Uchwały Nr XII/210/11 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 września 2011 r. Na terenie gminy Park krajobrazowy zajmuje 1849,1ha.

Wdecki Park Krajobrazowy zajmuje powierzchnię 23786,39 ha (w tym 4609,12 ha – strefa ochronna). Park i jego otulina leżą w granicach gmin: Cekcyn, Drzycim, Jeżewo, Lniano, Osie (70% powierzchni), Śliwice i Warlubie. Lasy stanowią w Parku 58,7%. Duża lesistość spowodowała, że krajobraz w dużej mierze zachował tutaj swój naturalny charakter. Główna osią parku jest rzeka Wda wraz z jej dopływami: rzeka Prusina, Solińską Strugą i Ryszką. To one i ich doliny stanowią o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych tego terenu. Najbardziej malowniczy jest środkowy bieg Wdy, gdzie rzeka przepływa, meandrując w głęboko wciętej dolinie przez kompleksy lasów liściastych. W wyniku podpiętrzenia wód rzeki Wdy i zalania ujściowych odcinków jej dopływów: Prusiny, Ryszki i innych drobniejszych cieków powstał duży (440 ha) sztuczny zbiornik zaporowy Żur. W lasach dominują siedliska borów świeżych, na których występują bory mieszane. Niewielkie powierzchnie zajęte są przez ubogie bory suche. Na zboczach dolin rzecznych wykształciły się grądy zboczowe, a w dnach dolin fragmenty łągów i olsów. Osobliwością dendrologiczną jest występowanie jarzębu brekinii w rezerwacie „Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego” w Szczerkowie. Na terenie gminy Drzycim w granicach parku znajduje się sołectwo Gródek a w otulinie położone są Sierosław i Wery.

Wdecki Park Krajobrazowy jest jednym z ważniejszych elementów Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie.

Obszar Specjalnej Ochrony Bory Tucholskie PLB220009

Obszar Natura 2000 Bory Tucholskie- OSO - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków zajmuje całkowitą powierzchnię 322 535,8 ha. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. nr 25 poz. 133) wskazuje nazwę, położenie administracyjne, cel oraz przedmiot jego ochrony. Obszar Natura2000 najmuje północną część gminy Drzycim, jego granica przebiega ze wschodu na zachód gminy wzdłuż drogi wojewódzkiej. OSO Bory Tucholskie obejmuje równiny sandrowe urozmaicone jeziorami wytopiskowymi i rynnowymi. Ośią hydrograficzną obszaru jest Wda, płynąca wąską doliną, silnie meandrująca, tworząca piaszczyste łąchy i bystrza. Wśród lasów przeważają bory mieszane i świeże. Liczne są torfowiska. Obszar Borów Tucholskich obejmuje wschodnią część makroregionu Pojezierze Południowo-Pomorskie. W jego skład wchodzi następujące mezoregiony: Bory Tucholskie, wschodnia część Równiny Charzykowskiej, północno-wschodnia część Pojezierza Krajeńskiego, północna część Doliny Brdy oraz północna część

Wysoczyzny Świeckiej. Obszar jest dość jednolitą równiną sandrową, rozciętą dolinami Brdy i Wdy oraz urozmaiconą licznymi jeziorami, oczkami wodnymi i wzniesieniami o charakterze moreny dennej. Dominują w nim siedliska leśne, przede wszystkim bory sosnowe. Jest to teren o charakterze młodoglacjalnym, obejmujący w większości jałowe piaski. Ukształtowanie powierzchni ostoi jest urozmaicone, występują tu wysoczyzny i rozległe wzgórza, liczne pagórki oraz doliny i rynny. Sieć wodna jest silnie rozwinięta (wody zajmują ok. 14% powierzchni). Wśród zagrożeń na tym obszarze można wyróżnić eksploatację torfu, kredy, piasku, zmiany stosunków wodnych, zagrożenie eutrofizacją siedlisk oligotroficznymi, presję turystyczną, zabudowę lotniskową, zabudowę rozproszoną, kłusownictwo, drapieźnictwo ze strony norki amerykańskiej, odpady, ścieki, zanieczyszczenie wód, zakładanie upraw plantacyjnych (borówka amerykańska). Ochronie na tym terenie podlegają populacje dziko występujących gatunków ptaków, utrzymanie i zagospodarowanie ich naturalnych siedlisk, przywracanie zniszczonych biotopów oraz ich tworzenie.

Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniające się krajobrazy o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb człowieka związanych z turystyką i wypoczynkiem. Umiarkowane zagospodarowanie tych terenów powinno zapewniać stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Obszary chronionego krajobrazu np. doliny rzek, ciągi jezior, pełnią często rolę korytarzy ekologicznych, umożliwiając migrację roślinom, zwierzętom lub grzybom. Służą wymianie i zachowaniu puli genowej poszczególnych gatunków. W rezultacie obszary chronionego krajobrazu pełnią rolę ekologicznego łącznika pomiędzy wszystkimi formami przyrody, układającymi się w system obszarów chronionych. Ograniczenia gospodarowania na tych obszarach dotyczą głównie tych form, które są zagrożeniem dla stałości przyrody.

Południową część gminy Drzycim (położoną na południe od drogi Drzycim - Gródek - Laskowice) obejmuje Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu. Na terenie gminy położone jest 74% (1849.1ha) obszaru.

4 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

4.1. RYS HISTORYCZNY

Historia gminy sięga bardzo odległych czasów. Pierwsze wzmianki mówiące o życiu ludzi na tym terenie pochodzą z epoki kamienia. Leosia nad rzeką Wdą, zaś większe, włącznie

ze śladami obozowisk i cmentarzysk, pochodzą z okresu kultury łużyckiej zwanej też prasłowiańską. Pierwsze dane dotyczące tej miejscowości odnajdujemy już w kronice Galla Anonima, gdzie autor określa Drzycim jako Drzu, w którym w 1091 roku doszło do zwycięskiej bitwy Pomorzan z Władysławem Hermanem o warowny gród w Gródku. Kolejne lata przyniosły ziemiom obecnej gminy Drzycim liczne zmiany terytorialne związane z burzliwymi dziejami Pomorza. W roku 1309 zostało ono zajęte przez krzyżaków, co przyniosło tym ziemiom 150 letnią niewolę krzyżacką, nawet bitwa grunwaldzka nie zdołała wyzwolić tych terenów.

W okresie wojny trzynastoletniej tereny powiatu świeckiego były szlakiem, którym przechodziły wojska i miejscem licznych potyczek, a zakon krzyżacki rozwinął swoje osadnictwo oraz rozbudował zamek w Gródku. Jednak w 1461 został on odbity i oddanych przez króla polskiego wojewodzie- Janowi Kościeleckiemu. Po ustaleniach Pokoju Toruńskiego obszar ten stał się częścią królewskiej starostwa świeckiego.

W okresie zaborów, gmina Drzycim podlegała administracyjnie Landraturze w Świeciu-Prusy Zachodnie. W tym czasie Drzycim był znanym ośrodkiem polskośći i właśnie tu w 1907 r. odbył się zjazd delegatów Towarzystwa Ludowego z całego Pomorza. Odzyskanie niepodległości 25 stycznia 1920 r. na nowo pozwoliło rozwijać polską tradycję. Zaczęto organizować naukę, wystawiać sztukę teatralną, organizować różnego rodzaju kwesty na zakup podręczników. Dzięki ofiarności społeczeństwa uruchomiono też kilka dobrze wyposażonych bibliotek szkolnych. Powstał też szereg różnych organizacji i związków.

Aktywność społeczeństwa przerwał wybuch kolejnej wojny 1939 r. Zaczęły się naloty niemieckich samolotów i rozstrzeliwania wybitnych działaczy społecznych i politycznych. Zginęli m.in. wieloletni wójt, inicjator rozwoju wsi Hubert Kruczkowski i skarbnik OSP- Władysław Milczewski. Wielu zostało wywiezionych do obozów koncentracyjnych czy robót przymusowych do Niemiec. W okolicach Drzycimia zginęło też wielu polskich żołnierzy, których zbiorowa mogiła znajduje się na cmentarzu parafialnym w Drzycimiu oraz w lesie pod Jastrzębim. Wyzwolenie w styczniu 1945 r. dało mieszkańcom możliwość powrotu do spokojnego, przepełnionego codziennością życia. Wybrano nowe władze gminy i z początkiem lat sześćdziesiątych rozpoczęto systematyczną odbudowę zniszczeń wojennych.

Obecnie Gmina Drzycim położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego w powiecie świeckim. Trudno ustalić skąd wzięła się sama nazwa. Wiadomo jednak, że zmieniała się bardzo często. W 1091 nazwa ta brzmiała Drzu, później Dretim, w 1415 Drzecz i Sdrzecin a w roku 1436 Dyrsetczin. Jeszcze później Dritschmi lub Driczmin, aż wreszcie wykształciła się obecna nazwa Drzycim. Tak częste zmiany brzmienia nazwy należy przypisać prawdopodobnie tylko samemu faktowi trudnego wymawiania nazwy. Przez teren gminy przechodziła droga krajowa nr 239 i linia kolejowa Laskowice- Chojnice. Południową granicę na niewielkim odcinku stanowi rzeka Wyrwa, a w centralnej części ważnym ciekim jest

struga zwana Drzycimską Strugą lub Drzycimianką, biorącą swój początek w okolicach Lniana i płynącą przez Jastrzębie i Drzycim, uchodzącą do Wdy. Gmina oddalona jest od miasta powiatowego o około 16 km od większych aglomeracji takich jak Bydgoszcz i Toruń, o około 60 km. Po sąsiedzku graniczy z takimi gminami jak Bukowiec Jeżewo, Lniano, Osie.

Ochronie prawnej podlegają zasoby dziedzictwa kulturowego, rozumiane jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru bądź struktury przestrzennej, o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych lub artystycznych. Zasoby dziedzictwa kulturowego, stanowią istotny element tożsamości, świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Zabytek - według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.) to rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne) bądź zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną.

Do zabytków nieruchomych należą krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, układy ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki i kultury materialnej, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zieleni zaprojektowanej. Należą do nich również miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami nieruchomymi są także stanowiska archeologiczne.

Formami ochrony prawnej zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obecnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;

- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- nieruchome zabytki archeologiczne – zabytek będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytkowej zieleni) stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

Na terenie gminy Drzycim występuje niewiele zabytków architektury i budownictwa. Duży wpływ na taki stan, ma słabo rozwinięta sieć osadnicza jak również zniszczenie obiektów zabytkowych w 1945 we wschodniej części gminy.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych i ruchomych

Wykaz obiektów uznanych za zabytki można znaleźć w rejestrze zabytków. Wpis do rejestru zabytków jest prawną formą ochrony zabytków w Polsce. Rejestr zabytków dla obiektów z terenu danego województwa prowadzi właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Wpis do rejestru jest działaniem administracyjnym prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek strony – właściciela obiektu, lub z urzędu – bez wniosku strony ani też zadeklarowanej jego zgody. Przed dokonaniem wpisu prowadzone jest postępowanie przygotowawcze polegające na gromadzeniu informacji i materiałów dokumentacyjnych, które potwierdzają wartość danego obiektu m.in. w wyniku oględzin obiektu. Postępowanie to zakończone jest wydaniem przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji, która – o ile strony nie wnoszą sprzeciwu czy uwag – nabiera mocy prawnej i zabytek otrzymuje numer rejestru zgodny z kolejnym zapisem w księdze rejestru zabytków

4.2. WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO- POMORSKIEGO

1) Gródek:

- założenie dworsko – parkowe, nr rejestru A/1155 z dnia 10.06.1987 r.:
 - dwór,
 - park;

2) Jastrzębie:

- założenie pałacowo – parkowe, nr rejestru A/1451 z dnia 20.11.1982 r.;

3) Lubocheń:

- założenie dworsko – parkowe, nr rejestru A/1191 z dnia 15.06.1985 r.;
-

4.3. OBIEKTY UJĘTE W EWIDENCJI ZABYTKÓW

4.3.1. OBIEKTY ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA UJĘTE W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

1) **Biechówko**

- szkoła, murowana, 1 ćw. XX w.;
- zespół zajazdu:
 - zajazd, obecnie dom mieszkalny nr 27, murowany, ok. 1900 r.
 - budynek gospodarczo-inwentarski, obecnie dom mieszkalny nr 25, murowany, k. XIX w.,
 - owczarnia, obecnie stodoła, murowana (kamień), ok. 1900 r.;

2) **Dólsk**

- dom nr 12, murowany, pocz. XX w.;
- dom nr 20, murowany, lata 30-te XX w.;
- dom nr 26, mur., k. XIX w.;

3) **Drzycim**

- dom nr 4 na ulicy Dworcowej, drewniany, poł. XIX w.;
- dom nr 3 na ulicy Kościelnej, murowany, początek XX w.;
- dom nr 4 na ulicy Młyńskiej, drewniany, lata 30-te XX w.;
- dom nr 9 na ulicy Młyńskiej, murowany, lata 30-te XX w.;
- dom nr 10 na ulicy Młyńskiej, murowany, lata 20-te XX w.;
- młyn na ulicy Młyńskiej 15, murowany, początek XX w.;

4) **Gacki**

- dom nr 31, murowany, początek XX w.;
- dom nr 54, murowany, początek XX w.;
- obora w zagrodzie nr 36, murowana (kamień), około 1900 r.;

5) **Jastrzębie**

- dom nr 9, drewniany, koniec XIX w.;
- dom nr 10, drewniany, koniec XIX w.;

6) **Sierosław**

- dom nr 72, drewniany, koniec XIX w.;
- dom nr 76, drewniany, poł. XIX w.;
- dom, murowany, 1912 r.;

7) **Wery**

- dom nr 3, drewniany, 1 poł. XIX w.;
- dom nr 13, drewniany, koniec XIX w.;
- dom nr 31, murowany, koniec XIX w.;
- dom nr 38, murowany, 1904 w.;
- dom nr 42, drewniany, połowa XIX w.;
- dom nr 88, drewniany, początek XX w.;
- dom nr 94, drewniany, koniec XIX w.

Zespoły dworsko – parkowe, pałacowo – parkowe

1) Bedlenki

- zespół dworsko – parkowy:
 - dwór, murowany, około 1900 r.,
 - stajnia, murowana (kamień), około 1900 r.,
 - obora, murowana (kamień), około 1900 r.,
 - chlew, murowany (kamień), około 1900 r.,
 - park, XIX w.;

2) Gródek

- zespół dworsko – parkowy:
 - dwór, drewniany, 2 poł. XVIII w., rozbudowany w latach 60-tych XX w.,
 - obora, obecnie owczarnia, murowana, koniec XIX w.,
 - kuźnia, murowana, XIX w., po remoncie,
 - park, początek XIX w.;

Dwór usytuowany jest w południowo-zachodniej części wsi, nieopodal drogi z Gródka do Drzycimia. Pierwotnie zabudowania folwarczne znajdowały się na zachód od dworku, od południowej i wschodniej strony rozciągał się park, od północnej – sad.

Dwór zbudowany został między 1756-1765 r. przez ówczesnych właścicieli na miejscu starszego budynku, po którym najpewniej pozostały fundamenty i sklepione piwnice. Dwór w Gródku zachował swoją zasadniczą bryłę. Natomiast pierwotny układ wnętrza został gruntownie przekształcony. Można go jednak z dużym prawdopodobieństwem odtworzyć w oparciu o opis z 1765r. oraz analizę struktury architektonicznej. Była to budowla częściowo podpiwniczona, dwutraktowa, z czterema dużymi izbami i dwiema mniejszymi, narożnymi, możliwe że sypialnymi (alkierzami). Na osi poprzecznej znajdowały się dwie sienie (prowadzące na dziedziniec i do ogrodu), między którymi usytuowany był duży, murowany komin. W centralnej partii poddasza znajdowały się dwie izby. Otynkowane wnętrza krył nagi strop o profilowanych belkach oraz czółkach zdobionych dekoracją malarską.

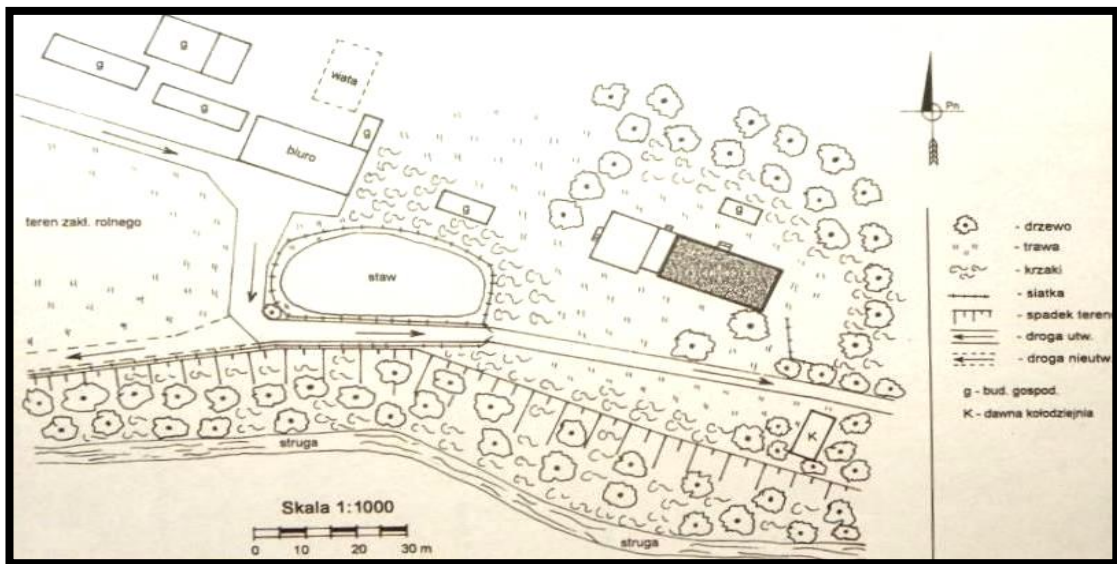
Fotografia 1. Dwór w Gródku

Źródło: materiał własny

Zorientowany „na jedenastą godzinę” dwór w czytelnej obecnie strukturze architektonicznej oraz znanych z przekazów źródłowych opisów, wykazuje cechy stylowe, charakterystyczne dla baroku. Z zachowanej do dziś substancji zabytkowej taką klasyfikację stylistyczną potwierdza forma gzymsu i bryła, a w niej szczególnie typ dachu. Z epoki są również murowane, sklepione piwnice, zrąb (choć dziś znacząco zniekształcony na skutek zmian otworów architektonicznych), fragment ściany działowej we wsch. części między traktami, tj. oczep, czółka i portal z częścią belek ponad nadprożem, belki stropu, typ konstrukcyjny dachu i część jego elementów.

Rysunek 1. Plan sytuacyjny folwarku.

Źródło: Materiały WKZ w Toruniu.

3) Jastrzębie

- zespół pałacowo – parkowy:
 - pałac, murowany, lata 1910-1912, remont w latach 70-tych XX w.,
 - park, 2 poł. XIX w.,
 - stajnia, murowana, początek XX w.,
 - 3 obory, murowane, 1889 r.,
 - obora, murowana, 1909 r.,
 - gorzelnia, murowana, 1909 r., po remoncie,
 - kuźnia, obecnie remiza, murowana, 1909 r., po remoncie,
 - spichlerz, obecnie suszarnia zboża, murowany, 1914 r.

Fotografia 2. Pałac w Jastrzębiu

Źródło: Materiały własne

Założenie folwarczne ma kształt prostokąta wydłużonego na osi północ-południe. Jego granicę południową stanowi linia kolejowa prowadząca z Chojnic przez Tucholę do Laskowic, granicę południową stanowi linia kolejowa prowadząca ze wsi Krakówek, a granicę północną – szosa Lniano – Drzycim. Od strony zachodniej zespół folwarczny graniczy z polami uprawnymi.

Założenia architektoniczne składają się z zespołu pałacowo-parkowego, podwórza gospodarczego z budynkami inwentarskimi, gospodarczymi, mieszkalno-administracyjnych i gorzelnią oraz z kolonii mieszkaniowej (zachował się tylko jeden, całkowicie przebudowany dom mieszkalny, usytuowany przy drodze gruntowej prowadzącej do wsi Brzęczek).

Dominantę architektoniczną zespołu stanowi pałac, wniesiony w latach 1910-12 w tzw. „stylu krajowym” lansowanym w środowisku pruskich junkrów od schyłku XIX w. Do 1920 r. i stosowanym w realizacyjnych rezydencjach Pomorza i Wielkopolski. W przypadku pałacu w Jastrzębiu „styl krajowy” przejawia się w zastosowaniu elementów historyzujących: wieży orientalnej i barokowej, loggii w stylu włoskim, romańskiego portyku, klasycystycznych otworów okiennych i drzwiowych oraz wykuszu w elewacji ogrodowej. Pierwotnie w parterowej werandzie przy elewacji północnej znajdował się ogród zimowy – obecnie jest to taras otoczony współczesnymi balustradami z kutego żelaza, osłonięty daszkiem z tworzywa sztucznego na kratownicy metalowej.

Od strony zachodniej i północnej pałac otoczony jest parkiem, założonym w 2 poł. XIX w., na obszarze pagórkowatym o powierzchni 3,0 ha. W obniżeniu parku, przy północnej elewacji pałacu znajduje się niewielki staw, zarosnięty roślinnością wodną przez, który przepływa strumień.

Fotografia 3. Park przy pałacu w Jastrzębiu

Źródło: Materiały własne

4) Lubocheń

- zespół dworsko – parkowy:

- dwór, murowany, 2 poł. XIX w., rozbudowany na początku XX w., przebudowany w latach 50-tych XX w.,
- obora, murowana, początek XX w.,
- kuźnia, obecnie magazyn, murowany, początek XX w.,
- park, 2 poł. XIX w.

Wieś Lubocheń położona jest na południowym skraju Borów Tucholskich, w odległości 1 km na zachód od rzeki Wdy. Do folwarku prowadzi droga dojazdowa z miejscowości Gródek. Lubocheń leży w odległości 3 km na południu od Gródka i 18 km na północny-zachód od Świecia.

Zachodnią granicę założenia folwarcznego stanowi droga polna prowadząca do wsi Gródek, granicę południową – droga prowadząca do miejscowości Lubocheń, z pozostałych stron zaś graniczy z polami uprawnymi.

Założenie architektoniczne składa się z zespołu pałacowo-parkowego i podwórza gospodarczego z budynkami inwentarskimi i gospodarczymi. Dominantę architektoniczną zespołu stanowi pałac wzniesiony w pocz. XX w. na osi wschód – zachód na północnym krańcu parku krajobrazowego. Pałac jest budynkiem bezstyłowym, dwubryłowym. Składa się z 2-kondygnacyjnego korpusu głównego i 1 kondygnacyjnego skrzydła zachodniego.

Zespół pałacowy założony został w połowie XIX w. na obszarze obejmującym powierzchnię ok. 3,4 ha. Pierwotnie był to park krajobrazowy, założenia na bazie drzewostanu rodzimego. Obecnie układ kompozycyjny parku jest całkowicie nieczytelny. Zachowały się grupy starych okazów kasztanów, lipy drobnolistnej, brzozy, klonów, buków, grabów, wiązów i jesionów.

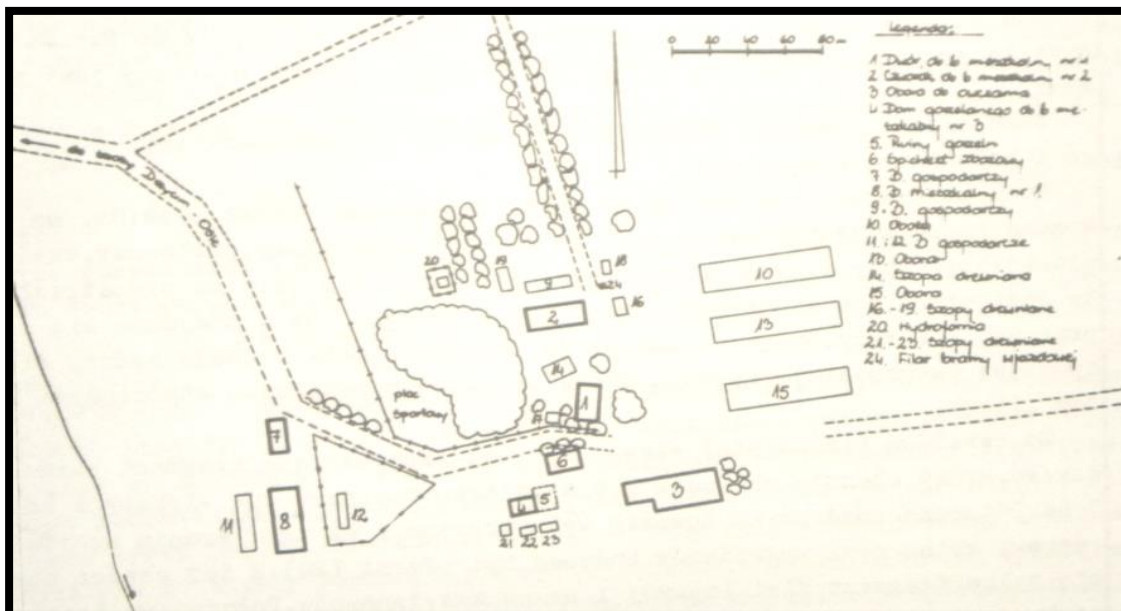
W centralnej części parku znajduje się duży staw, obok którego biegnie ścieżka, łącząca się z drogą do Gródka. Park jest nieogrodzony. Zachował się tylko fragment muru z cegły ceramicznej w jego południowo-zachodnim narożniku.

Dla żadnego z budynków w obrębie folwarku nie założono karty szczegółowej ze względu na ich znaczną przebudowę lub małą wartość architektoniczną.

5) Rówienica

- zespół dworsko – parkowy:
 - dwór, murowany, początek XX w., przebudowany po 1945 r.,
 - obora, obecnie owczarnia, murowana, 1925 r.,
 - spichlerz, murowany, 1910 r.,
 - budynek gospodarczy przy czworaku, murowany, początek XX w.,
 - pozostałości parku,.

Rysunek 2. Plan sytuacyjny folwarku.

Źródło: Materiały WKZ w Toruniu

Wieś Rówienica położna jest na południowym skraju Borów Tucholskich. Do folwarku prowadzi brukowana droga dojazdowa, odbiegająca od szosy prowadzącej z Drzycimia do Osia. Równica położna jest w odległości 2 km na północny-wschód od Drzycimia, 10 km na południe od Osia i 2,5 km na zachód od rzeki Wdy.

Folwark leży na terenie urozmaiconym, pagórkowatym, na prawym brzegu stromego wąwozu, na dnie, którego płynie niewielki strumień wpadający do Wdy. Stanowi on zachodnią granicę założenia. Z pozostałych stron folwark otoczony jest polami. Założenie folwarczne składa się z zespołu dworsko-parkowego, podwórza gospodarczego i kolonii mieszkaniowej.

Dwór wzniesiony został w 1910 r. na południowo-wschodnim krańcu parku krajobrazowego. Jest to budynek bezstylowy, parterowy, częściowo podpiwniczony, kryty dachem dwuspadowym, 2 - traktowy z sienią na przestrzał.

Za ogrodową (zachodnią) elewacją dworu zachował się fragment parku krajobrazowego, który obecnie zajmuje powierzchnię 0,8 ha. Pierwotnie park był większy i obejmował powierzchnię około 3 ha. Północna część parku została wykarczowana i obecnie na tym terenie znajdują się uprawy rolne. Z tej części parku zachował się tylko fragment alei lipowej i grupa kasztanów.

6) Sierosławek

- Zespół dworsko – parkowy, 2 poł. XIX w.

Wieś Sierosławek leży na południowym skraju Borów Tucholskich. Do folwarku prowadzą trzy drogi dojazdowe – od strony zachodniej z miejscowości Sierosław i od strony południowej droga z Drzycimia oraz droga biegnąca od szosy Drzycim - Osie w miejscowości Wery. Folwark ze wszystkich stron otoczony jest polami uprawnymi.

Założenia architektoniczne składa się z zespołu dworsko – parkowego i podwórza gospodarczego. Nie zachował się kolonia mieszkaniowa. Dwór wzniesiony został w 1916 r. na północnym krańcu parku krajobrazowego na osi wschód – zachód. Elewacją frontową (północną) zwrócony jest w kierunku podwórza gospodarczego, a elewacja tylną (południową) w kierunku parku. Jest to budynek bezstylowy, podpiwniczony, 5 – kondygnacyjny, kryty płaskim dachem 2 spadowym.

Za dworem w kierunku południowym, na obszarze o powierzchni 3 ha rozciąga się park przydworski założony w 2 poł. XIX w. na bazie drzewostanu rodzimego. Pierwotnie był to park o charakterze krajobrazowym, ze swobodnie skomponowanymi grupami drzew i krzewów oraz nieregularnie układem alejek i ścieżek. W parku znajdują się dwa zanieczyszczone, porośnięte roślinnością wodną stawy.

Po północnej stronie zespołu dworsko-parkowego usytuowane było podwórze gospodarcze, obejmujące pierwotnie powierzchnię 2 ha.

7) Wery

- zespół dworsko – parkowy:
 - dwór, murowany, 1910 r., remontowany w latach 1945-1947 i latach 70-tych XX w.,
 - spichlerz, obecnie magazyn, murowany, 1876 r., gruntownie remontowany w 1984 r.,
 - park., 2 poł. XIX w.

Założenie folwarczne ma kształt prostokąta położonego na osi płn. zachodniej i pd. – wschodniej. Jego Granicę wschodnią stanowi szosa Drzycim – Osie, granicę południowa – droga prowadząca do wsi Sierosławek, a od strony północnej folwark graniczy z polami uprawnymi.

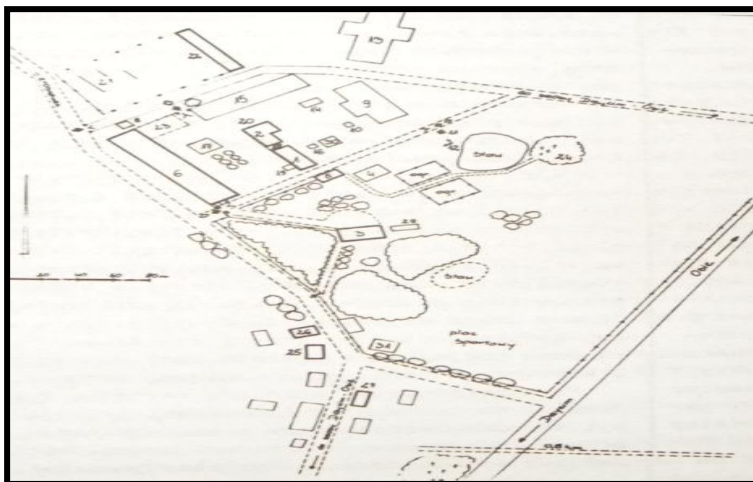
Założenie architektoniczne składa się z zespołu dworsko-parkowego, położonego po jego północno – zachodniej stronie podwórza gospodarczego z budynkami inwentarskimi, gospodarczymi i gorzelnią oraz kolonii mieszkaniowej usytuowanej po południowej stronie parku.

Dwór został wzniesiony w 1910 r. w płn.-wschodniej części parku, na osi wschód-zachód., w miejscu obniżonym w stosunku do podwórza gospodarczego i pozostałej części parku. Jest to budynek bezstylowy, podpiwniczony, parterowy, 7- osiowy z sienią w osi budynku, 2-traktowy, kryty dachem dwuspadowym.

Park dworski założony został w 2 poł. XIX w. (wskazuje na to wiek starodrzewu) na terenie pagórkowatym, obejmującym powierzchnię ok. 3,5 ha. Pierwotnie był to park krajobrazowym z nieregularnym układem ścieżek i alejek oraz ze swobodnie skomponowanymi grupami drzew. Obecnie układ kompozycyjny parku jest niemożliwy do odtworzenia. Czytelny został

jedynie fragment układu komunikacyjnego (alejka kończąca się podjazdem przed frontową elewacją dworu).

Rysunek 3. Plan sytuacyjny folwarku

Źródło: Materiały WKZ w Toruniu

Obiekty sakralne

Kościóły i kaplice oraz cmentarze wszystkich wyznań, czynne i zamknięte – jako obiekty o szczególnej wartości zabytkowej i walorach krajobrazowych, a ponadto kościoły – jako dominanty archeologiczne, cmentarze jako miejsca pamięci i pomniki historii, podlegają bezwzględnej ochronie.

Wykaz kościołów i kapliczek znajdujących się na terenie gminy Drzycim:

1) Dólsk

- zespół kościoła ewangelickiego, obecnie Rzymsko-Katolicka Parafia p.w. św. Antoniego Padewskiego:
 - kościół, murowany, 1880 r.,
 - kostnica, murowana, 1880 r.;

2) Drzycim

- zespół kościoła parafialnego p.w. Matki Boskiej Pocieszenia:
 - kościół, murowany, lata 1863-1865,
 - kaplica, murowana, 2 poł. XIX w.,
 - kapliczka, murowana, koniec XIX w.,
 - ogrodzenie, murowane (kamienne), 2 poł. XIX w.;
- kapliczka, murowana, koniec XIX w.

Fotografia 4. Ogrodzenie kościoła parafialnego w Drzycimiu

Źródło: Materiały własne

3) Gacki

- kapliczka, murowana, 1936 r.;

Wykaz cmentarzy znajdujących się na terenie gminy Drzycim:

1) Bedlenki

- cmentarz ewangelicki;

2) Biechowo

- cmentarz ewangelicki z XIX w, nieczynny;

3) Biechówko

- cmentarz ewangelicki z XIX w, nieczynny;

4) Dólsk

- cmentarz ewangelicki z XIX w, cmentarz położony wśród pól uprawnych zajmuje niewielki obszar na czynnym cmentarzu rzymsko-katolickim; cmentarz o powierzchni 0,3 ha.;
- cmentarz parafialny pod wezwaniem św. Antoniego w Dólsku, data założenia 1930 r., najstarszy istniejący nagrobek z 1934 r.; powierzchnia ogólna 0,35 ha, powierzchnia wolna 0,28 ha.;

5) Drzycim

- cmentarz parafialny z XIX w., o powierzchni 4,37, cmentarz położony we wsi, na terenie przykościelnym;

6) Gudajewo

- cmentarz ewangelicki w Gudajewie, najstarszy istniejący nagrobek z 1860 r, cmentarz nieczynny o powierzchni 0,18 ha.;

7) Gacki

- cmentarz ewangelicki z XIX w, nieczynny, o powierzchni 0,11 ha;

8) Gródek

- mogiła położona ok. 2 km od Gródka, zlokalizowana w lesie, o powierzchni 0,0003 ha, cmentarz to pojedyncza mogiła żołnierza polskiego poległego w 1939 r.;
- cmentarz ewangelicki z XIX w, o powierzchni 0,09 ha, nieczynny;

9) Jastrzębie

- cmentarz ewangelicki z XIX w., nieczynny, o powierzchni 0,01 ha, cmentarz właścicieli majątku o nazwisku Modrow-von Detmering;
- cmentarz pomordowanych 250 Polaków w Jastrzębiu, Miejsce egzekucji i pochówku 250 Polaków zamordowanych przez Niemców w 1939 r., cmentarz położony w głębi lasu o powierzchni 0,12 ha.;

10) Lubocheń

- cmentarz ewangelicki, nieczynny z XIX w, o powierzchni 0,001 ha.;
- cmentarz ewangelicki nieczynny, z XIX w, o powierzchni 0,37 ha.;

11) Sierosław

- cmentarz parafialny pod wezwaniem Piotra i Pawła, powierzchnia ogólna 0,44, powierzchnia wolna 0,36 ha.;
- cmentarz ewangelicki z XIX w., powierzchnia ogólna 0,06 ha, nieczynny;

12) Sierosławek

- cmentarz ewangelicki z XIX w, o powierzchni 0,09 ha, nieczynny;

13) Wery

- cmentarz ewangelicki z XIX w, o powierzchni 0,06 ha, nieczynny;
- cmentarz choleryczny z XIX w, o powierzchni 0,12 ha, nieczynny;
- cmentarz ewangelicki z XIX w, o powierzchni 0,01 ha, nieczynny, cmentarz położony w północnej części parku pałacowego;

4.3.2. NIERUCHOME ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Nieruchomy zabytek archeologiczny to ślady materialnej działalności ludzkiej w przeszłości. Terminem tym określa się zwarty, oddzielony od innych, podobnych wycinek przestrzeni w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem. W poniższej tabeli przedstawiono wykaz nieruchomości zabytków archeologicznych gminy Drzycim.

Tabela 1. Wykaz stanowisk archeologicznych w gminie Drzycim.

Lp.	Miejscowość	Nr w obrębie miejsc.	AZP	Nr na arkuszu AZP	Kultura/chronologia
1	Biechowo	1	31-41	2	NOW
2	Biechowo	2	31-41	3	PSR/NOW
3	Biechowo	3	31-41	4	KL
4	Biechowo	4	31-41	5	KL
5	Biechówko	1	30-41	38	EK, Ha-La
6	Biechówko	2	30-41	39	NOW
7	Biechówko	3	30-41	40	Ha-La
8	Biechówko	4	30-41	41	Ha-La
9	Biechówko	5	30-41	42	EK, PSR
10	Biechówko	6	30-41	43	EK
11	Biechówko	7	30-41	44	PSR
12	Biechówko	8	30-41	45	PSR
13	Biechówko	9	30-41	46	OR, PSR
14	Biechówko	10	30-41	47	PSR
15	Biechówko	11	30-41	48	OR, PSR
16	Biechówko	12	30-41	49	PSR
17	Biechówko	13	30-41	50	PSR
18	Biechówko	14	30-41	51	EK, PSR
19	Biechówko	15	30-41	52	EK, NOW
20	Biechówko	16	30-41	53	Ha-La, NOW
21	Biechówko	17	30-41	54	EK, NOW
22	Biechówko	18	30-41	55	EK, PSR, NOW
23	Biechówko	19	30-41	56	NOW
24	Biechówko	20	30-41	57	EK, PSR
25	Biechówko	21	30-41	58	EK
26	Biechówko	22	30-41	59	EK
27	Biechówko	23	30-41	60	EK, Ha-La
28	Biechówko	24	30-41	61	EK
29	Biechówko	25	30-41	62	Ha-La
30	Biechówko	26	30-41	63	EK
31	Biechówko	27	30-41	64	NOW
32	Biechówko	28	30-41	65	NOW
33	Biechówko	29	30-41	66	Ha-La, PSR

34	Biechówko	30	30-41	67	PRADZIEJE
35	Biechówko	31	30-41	68	NOW
36	Biechówko	32	30-41	69	PSR
37	Biechówko	33	30-41	70	PSR
38	Biechówko	34	30-41	71	EK, WSR, NOW
39	Biechówko	35	30-41	87	NOW
40	Dąbrówka	1	30-40	51	NOW
41	Dąbrówka	2	30-40	52	PSR, NOW
42	Dąbrówka	3	30-40	53	NOW
43	Dąbrówka	4	30-40	54	PSR/NOW, NOW
44	Dąbrówka	5	30-40	55	NOW
45	Dąbrówka	6	30-40	56	NOW
46	Dąbrówka	7	30-40	57	NOW
47	Dąbrówka	8	30-40	58	NOW
48	Dąbrówka	9	30-40	59	NOW
49	Dąbrówka	10	30-40	60	PSR, NOW
50	Dąbrówka	11	30-40	61	NOW
51	Dąbrówka	12	30-40	62	NOW
52	Dąbrówka	13	30-40	63	PSR, NOW
53	Dąbrówka	14	30-40	64	NOW
54	Dąbrówka	15	30-40	65	PSR, NOW
55	Dąbrówka	16	30-40	66	WSR, PSR, NOW
56	Dąbrówka	17	30-40	67	PSR, NOW, NOW
57	Dólsk	1	30-41	72	EK, Ha-La
58	Dólsk	2	30-41	73	EK, NOW
59	Dólsk	3	30-41	74	EK
60	Dólsk	4	30-41	75	EK
61	Dólsk	5	30-41	76	NOW
62	Dólsk	6	30-41	77	NOW
63	Dólsk	7	30-41	78	PSR
64	Dólsk	8	30-41	79	EK
65	Dólsk	9	30-41	80	NOW
66	Dólsk	10	30-41	81	NOW
67	Dólsk	11	30-41	82	Ha-La
68	Dólsk	12	30-41	83	EK, PSR
69	Dólsk	13	30-41	84	Ha-La

70	Dólsk	14	30-41	85	EK, PSR
71	Dólsk	15	30-41	86	PSR
72	Drzycim	1	29-41	56	OR
73	Drzycim	2	29-41	57	EK
74	Drzycim	3	29-41	58	WSR, PSR/NOW
75	Drzycim	4	29-41	59	PSR/NOW
76	Drzycim	5	29-41	60	OR, PSR/NOW
77	Drzycim	6	29-41	61	OR
78	Drzycim	7	29-41	62	EK, OR, PSR/NOW
79	Drzycim	8	29-41	63	Ha-La, OR, PSR/NOW
80	Drzycim	9	29-41	64	Ha-La, OR
81	Drzycim	10	29-41	65	Ha-La, OR, PSR/NOW
82	Drzycim	11	29-41	66	OR, PSR/NOW
83	Drzycim	12	29-41	67	OR, PSR/NOW
84	Drzycim	13	29-41	68	PSR/NOW
85	Drzycim	14	29-41	69	Ha-La, OR, PSR/NOW
86	Drzycim	15	29-41	70	PSR/NOW
87	Drzycim	16	29-41	71	PSR/NOW
88	Drzycim	17	29-41	72	PSR/NOW
89	Drzycim	18	29-41	73	PSR/NOW
90	Drzycim	19	29-41	74	PSR/NOW
91	Drzycim	20	29-41	75	PSR/NOW
92	Drzycim	21	29-41	76	EK
93	Drzycim	22	29-41	77	OR, PSR/NOW
94	Drzycim	23	29-41	78	WSR
95	Drzycim	24	29-41	79	PSR/NOW
96	Drzycim	25	29-41	80	PSR/NOW
97	Drzycim	26	29-41	81	Ha-La, PSR/NOW
98	Drzycim	27	29-41	82	Ha-La
99	Drzycim	28	29-41	83	OR
100	Drzycim	29	29-41	84	Ha-La
101	Drzycim	30	29-41	85	Ha-La, OR, PSR/NOW
102	Drzycim	31	29-41	86	OR, PSR/NOW
103	Drzycim	32	29-41	87	PSR/NOW
104	Drzycim	33	29-41	88	PSR/NOW
105	Drzycim	34	29-41	89	Ha-La

106	Drzycim	35	29-41	90	EK, OR, PSR/ NOW
107	Drzycim	36	29-41	91	PRADZIEJE ?
108	Drzycim	37	29-41	92	OR, PSR/NOW
109	Drzycim	38	29-41	93	OR, PSR/NOW
110	Drzycim	39	29-41	94	WSR, PSR/NOW
111	Drzycim	40	29-41	95	OR, PSR/NOW
112	Drzycim	41	29-41	96	OR
113	Drzycim	42	29-41	97	Ha-La
114	Drzycim	43	29-41	98	Ha-La, OR
115	Drzycim	44	29-41	99	Ha-La
116	Drzycim	45	29-40	76	KL, NOW
117	Drzycim	46	29-40	73	NOW
118	Drzycim	47	29-40	74	NOW
119	Drzycim	48	29-40	75	NOW
120	Drzycim	49	29-40	77	NOW
121	Drzycim	50	29-40	78	EK, PSR, NOW
122	Drzycim	51	29-40	79	KLP, OR, PSR, NOW
123	Drzycim	52	29-40	80	KLP, OR, NOW
124	Drzycim	53	29-40	81	NOW
125	Drzycim	54	29-40	82	OR, WSR, PSR, NOW
126	Drzycim	55	29-40	83	OR
127	Drzycim	56	29-40	84	PSR, NOW
128	Drzycim	57	29-40	85	NOW
129	Drzycim	58	29-40	86	NOW
130	Drzycim	59	29-40	87	NOW
131	Drzycim	60	29-40	88	NOW
132	Drzycim	61	29-40	89	NOW
133	Drzycim	62	29-40	90	NOW
134	Drzycim	63	29-40	91	NOW
135	Drzycim	64	29-40	92	KLP, PSR, NOW
136	Drzycim	65	29-40	93	NOW
137	Drzycim	66	29-40	94	NOW
138	Drzycim	67	29-40	95	KLP
139	Drzycim	68	29-40	96	NOW
140	Drzycim	69	29-40	97	KL, NOW
141	Drzycim	70	29-40	98	EK,OR

142	Drzycim	71	29-40	99	KPL, KLP
143	Drzycim	72	29-40	100	NOW
144	Drzycim	73	29-40	101	NOW
145	Drzycim	74	29-40	102	NOW
146	Drzycim	75	29-40	103	NOW
147	Drzycim Gudajewo	76	30-40	48	NOW
148	Drzycim Gudajewo	77	30-40	49	NOW
149	Gacki	1	29-41	100	OR, PSR/NOW
150	Gacki	2	29-41	101	EK, OR
151	Gacki	3	29-41	102	OR, WSR
152	Gacki	4	30-41	1	Ha-La, NOW
153	Gacki	5	30-41	2	Ha-La
154	Gacki	6	30-41	3	EK
155	Gacki	7	30-41	4	NOW
156	Gacki	8	30-41	5	EK, PSR
157	Gacki	9	30-41	6	PSR
158	Gacki	10	30-41	7	Ha-La
159	Gacki	11	30-41	8	Ha-La, NOW
160	Gacki	12	30-41	9	PSR
161	Gacki	13	30-41	10	NOW
162	Gacki	14	30-41	11	EK, PSR
163	Gacki	15	30-41	12	NOW
164	Gacki	16	30-41	13	NOW
165	Gacki	17	30-41	14	PSR, NOW
166	Gacki	18	30-41	15	EK, PSR, NOW
167	Gacki	19	30-41	16	EK, Ha-La
168	Gacki	20	30-41	17	PSR
169	Gacki	21	30-41	18	PSR
170	Gacki	22	30-41	19	Ha-La, PSR
171	Gacki	23	30-41	20	NOW
172	Gacki	24	30-41	21	PSR
173	Gacki	25	30-41	22	EK
174	Gacki	26	30-41	23	Ha-La, OR
175	Gacki	27	30-41	24	Ha-La
176	Gacki	28	30-41	25	Ha-La, NOW
177	Gacki	29	30-41	26	Ha-La, NOW

178	Gacki	30	30-40	50	NOW
179	Gródek	1	29-41	122	PSR/NOW
180	Gródek	2	29-41	123	PSR/NOW
181	Gródek	3	29-41	107	EK, Ha-La
182	Gródek	4	29-41	108	PRADZIEJE, PSR/NOW
183	Gródek	5	29-41	109	EK, Ha-La
184	Gródek	6	29-41	110	EK, Ha-La, PSR/NOW
185	Gródek	7	29-41	111	PSR/NOW, PSR/NOW
186	Gródek	8	29-41	112	OR, PSR/NOW
187	Gródek	9	29-41	113	Ha-La
188	Gródek	10	29-41	114	Ha-La
189	Gródek	11	29-41	115	Ha-La
190	Gródek	12	29-41	116	Ha-La, OR, PSR/NOW
191	Gródek	13	29-41	117	Ha-La
192	Gródek	14	29-41	118	PRADZIEJE
193	Gródek	15	29-41	119	Ha-La
194	Gródek	16	29-41	120	Ha-La
195	Gródek	17	29-41	121	PSR/NOW
196	Gródek	18	29-41	103	OR, PSR/NOW
197	Gródek	19	29-41	104	OR
198	Gródek	20	29-41	105	OR
199	Gródek	21	29-41	106	OR
200	Gródek	22	29-41	124	EK
201	Gródek	23	29-41	125	OR
202	Gródek	24	30-41	27	OR
203	Gródek	25	30-41	28	OR
204	Gródek	26	30-41	29	Ha-La
205	Gródek	27	30-41	30	Ha-La, psr
206	Gródek	28	30-41	31	Ha-La
207	Gródek	29	30-41	32	Ha-La
208	Gródek	30	30-41	33	PSR
209	Gródek	31	30-41	34	NOW
210	Gródek	32	30-41	35	Ha-La, NOW
211	Gródek	33	30-41	36	Ha-La, NOW
212	Gródek	34	30-41	37	EK, Ha-La

213	Krakówek	1	30-40	42	NOW
214	Krakówek	2	30-40	43	NOW
215	Krakówek	3	30-40	44	PSR, NOW
216	Krakówek	4	30-40	45	NOW
217	Krakówek	5	30-40	46	NOW
218	Krakówek	6	30-40	47	NOW
219	Mały Dólsk	1	31-41	6	PSR
220	Mały Dólsk	2	31-41	7	KL
221	Mały Dólsk	3	31-41	8	KL
222	Mały Dólsk	4	31-41	9	KL
223	Mały Dólsk	5	31-41	10	OLAT
224	Mały Dólsk	6	31-41	11	KL
225	Mały Dólsk	7	31-41	12	k.oksywska
226	Mały Dólsk	8	31-41	13	EK, KL
227	Sierosław	1	29-41	1	EK
228	Sierosław	2	29-41	2	Ha-La
229	Sierosław	3	29-41	3	PSR/NOW
230	Sierosław	4	29-41	4	EK
231	Sierosław	5	29-41	5	EK
232	Sierosław	6	28-40	36	OR
233	Sierosław	7	28-40	37	OR
234	Sierosław	8	28-40	38	OR
235	Sierosław	9	28-40	39	OR, WSR
236	Sierosław	10	28-40	40	NOW
237	Sierosław	11	28-40	41	NE, OR
238	Sierosław	12	28-40	42	OR
239	Sierosław	13	28-40	43	OR
240	Sierosław	14	28-40	44	OR
241	Sierosław	15	28-40	45	KAK, OR
242	Sierosław	16	28-40	46	Ha-La, NOW
243	Sierosław	17	28-40	47	PSR
244	Sierosław	18	28-40	48	NOW
245	Sierosław	19	28-40	59	PSR
246	Sierosław	20	28-40	50	NOW
247	Sierosław	21	28-40	51	NOW
248	Sierosław	22	28-40	52	NOW

249	Sierosław	23	28-40	53	PSR, NOW
250	Sierosław	24	28-40	54	PSR
251	Sierosław	25	28-40	55	PSR, NOW
252	Sierosław	26	29-40	52	NOW
253	Sierosław	27	29-40	53	NOW
254	Sierosław	28	29-40	54	NOW
255	Sierosław	29	29-40	55	WSR, NOW
256	Sierosław	30	29-40	56	PSR, NOW
257	Sierosław	31	29-40	57	PSR, NOW
258	Sierosław	32	29-40	58	NOW
259	Sierosław	33	29-40	59	NOW
260	Sierosław	34	29-40	60	NOW
261	Sierosław	35	29-40	61	NOW
262	Sierosław	36	29-40	62	PSR, NOW
263	Sierosław	37	29-40	63	WSR, NOW
264	Sierosław	38	29-40	65	NOW
265	Sierosław	39	29-40	66	NOW
266	Sierosław	40	29-40	64	NOW
267	Sierosław	41	29-40	69	NOW
268	Sierosław	42	29-40	68	NOW
269	Sierosław	43	29-40	67	NOW
270	Sierosław	44	29-40	70	NOW
271	Sierosław	45	29-40	71	NOW
272	Sierosław	46	29-40	72	NOW
273	Wery	6	29-41	1	Ha-La
274	Wery	7	29-41	2	Ha-La
275	Wery	8	29-41	3	Ha-La, PSR/NOW
276	Wery	9	29-41	4	Ha-La, PSR/NOW
277	Wery	10	29-41	5	Ha-La
278	Wery	11	29-41	16	PRADZIEJE PSR/NOW
279	Wery	12	29-41	7	PSR/NOW
280	Wery	13	29-41	8	PSR/NOW
281	Wery	14	29-41	9	EK
282	Wery	15	29-41	10	Ha-La
283	Wery	16	29-41	11	PSR/NOW

284	Wery	17	29-41	12	OR
285	Wery	18	29-41	13	EK
286	Wery	19	29-41	14	OR
287	Wery	20	29-41	15	EK, Ha-La, WSR
288	Wery	21	29-41	16	Ha-La, PSR/NOW
289	Wery	22	29-41	17	Ha-La
290	Wery	23	29-41	18	PSR/NOW
291	Wery	24	29-41	19	Ha-La
292	Wery	25	29-41	20	Ha-La, PSR/NOW
293	Wery	26	29-41	21	Ha-La
294	Wery	27	29-41	22	OR
295	Wery	28	29-41	23	Ha-La
296	Wery	29	29-41	24	Ha-La, PSR/NOW
297	Wery	30	29-41	25	Ha-La, PSR/NOW
298	Wery	31	29-41	26	PSR/NOW
299	Wery	32	29-41	27	PSR/NOW
300	Wery	33	29-41	28	OR, PSR/NOW
301	Wery	34	29-41	29	EK, Ha-La, PSR/NOW
302	Wery	35	29-41	30	PSR/NOW
303	Wery	36	29-41	31	PSR/NOW
304	Wery	37	29-41	32	Ha-La
305	Wery	38	29-41	33	OR, PSR/NOW
306	Wery	39	29-41	34	PSR/NOW
307	Wery	40	29-41	35	PSR/NOW
308	Wery	41	29-41	36	PSR/NOW
309	Wery	42	29-41	37	Ha-La
310	Wery	43	29-41	38	Ha-La
311	Wery	44	29-41	39	Ha-La
312	Wery	45	29-41	40	Ha-La
313	Wery	46	29-41	41	Ha-La
314	Wery	47	29-41	42	EK, Ha-La
315	Wery	48	29-41	43	EK, OR
316	Wery	49	29-41	44	PSR/NOW
317	Wery	50	29-41	45	OR
318	Wery	51	28-41	45	EK, Ha-La, OR
319	Wery	52	28-41	46	EK

320	Wery	53	28-41	47	Ha-La, OR
321	Wery	54	28-41	48	Ha-La
322	Wery	55	28-41	49	Ha-La, PSR
323	Wery	56	28-41	50	Ha-La
324	Wery	57	28-41	51	Ha-La
325	Wery	58	28-41	52	EK, PSR
326	Wery	59	28-41	53	Ha-La
327	Wery	60	28-41	54	OR, PSR
328	Wery	61	28-41	55	PSR, NOW
329	Wery	62	28-41	56	Ha-La
330	Wery	63	28-41	57	Ha-La, NOW
331	Wery	64	28-41	58	EK, Ha-La, PSR, NOW
332	Wery	65	28-41	59	Ha-La, PSR
333	Wery	66	28-41	60	OR, PSR

5. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY ANALIZA MOCNYCH I SŁABYCH STRON ORAZ SZANS I ZAGROŻEŃ (SWOT)

Mocne strony:

- wysokie walory przyrodniczo-turystyczne oraz krajobrazowo-przestrzenne, szczególnie w północnej części powiatu
- występowanie licznych form ochrony przyrody
- położenie gminy na terenie Borów Tucholskich
- zachowane elementy tradycyjnego, wiejskiego budownictwa
- korzystne położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki
- dobrze rozwinięta sieć dróg kołowych
- zachowane elementy krajobrazu kulturowego w planowaniu przestrzennym gminy
- zachowane elementy krajobrazu kulturowego w postaci założeń dworsko- parkowych i pałacowo- parkowego.

Słabe strony:

- niewystarczający stan infrastruktury rowerowej
- brak jednolitej bazy zabytków udostępnionych do zwiedzania
- słabo rozwinięta oferta turystyczna
- samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych powodujące utratę walorów zabytkowych

- znaczny wpływ młodego pokolenia do większych jednostek miejskich (Bydgoszcz, Toruń)
- niewystarczające nakłady finansowe przeznaczane na wsparcie remontów oraz konserwacji zabytków
- zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej oraz stosowania tradycyjnych materiałów
- brak inwestorów zewnętrznych.

Szanse:

- wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne
- zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy
- wykorzystanie nowych technologii związanych z aplikacjami mobilnymi do promocji turystyki oraz dziedzictwa kulturowego
- wykorzystanie lokalnych pasjonatów historii, turystyki i twórców lokalnych do działań promocyjnych
- wykorzystanie bogactwa przyrodniczego do aktywnych form wypoczynku
- możliwość pozyskania środków finansowych w ramach dotacji na remonty i modernizację obiektów zabytkowych
- aktywny udział stowarzyszeń oraz organizacji pozarządowych w kształtowaniu i pielęgnowaniu regionalnej świadomości kulturowej
- wzrost popularności turystyki wędrowniczej oraz krajoznawczej
- kształtowanie postaw ekologicznych u najmłodszych mieszkańców.

Zagrożenia i bariery:

- niewystarczające środki na promocję istniejących zasobów
- akty wandalizmu
- klęski żywiołowe bądź inne zdarzenia losowe
- zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów
- zanik tradycji i tożsamości regionalnych
- postępująca degradacja obiektów zabytkowych wskutek nadmiernej eksploatacji oraz niedostosowania sposobu użytkowania do charakteru zabytku
- niska świadomość społeczeństwa w zakresie zabytkowego charakteru drewnianych chałup skutkująca niewłaściwymi naprawami i remontami prowadzącymi do zatracenia zabytkowego charakteru obiektów
- dewaloryzacja krajobrazu kulturowego, szczególnie tradycyjnego osadnictwa wiejskiego przez niekontrolowany proces wprowadzania nowej zabudowy lub wymianę starej na nową o obcych formach, odkształceniach.

6.ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE,PRIORYTETY I KIERUN DZIAŁAŃ GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Strategicznym celem Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Drzycim jest zachowanie dziedzictwa kulturowego znajdującego się na terenie gminy, które powinno służyć budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości lokalnej społeczności, utrzymaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki oraz rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Aby go osiągnąć należy podjąć działania priorytetowe, w konsekwencji których zabytki będą otaczane coraz lepszą opieką. Działania powinny być poddawane systematycznej weryfikacji, co pozwoli na realne dopasowanie do aktualnych możliwości finansowych i potrzeb właścicieli.

Proponowane kierunki działań

CEL 1: Ochrona i opieka nad zabytkami, ochrona krajobrazu kulturowego, priorytetowe traktowanie obszarów wartościowych kulturowo w kształtowaniu polityki przestrzennej Gminy Drzycim	
Priorytet:	Działania:
Uwzględnianie postulatów Urzędu Ochrony Zabytków przy opracowywaniu dokumentów strategicznych	- aktualizacja dokumentów - włączanie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści dokumentów
Integrowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz walorów przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	- w przypadku uchwalenia nowych planów zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest uwzględnienie dziedzictwa kulturowego
Powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju Gminy Drzycim oraz pozostałymi dokumentami strategicznymi i polityką przestrzenną Gminy	- systematyczna aktualizacja dokumentacji - włączanie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści dokumentów

CEL 2: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy	
Priorytet:	Działania:
Wprowadzanie zmian w gminnej ewidencji zabytków w oparciu o aktualizowany wykaz obiektów zabytkowych	- aktualizacja gminnej ewidencji zabytków
Inwentaryzacja obiektów małej architektury (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci)	- przeprowadzenie inwentaryzacji terenowej dla poszczególnych typów obiektów oraz wpisanie najcenniejszych z nich do gminnej ewidencji zabytków

CEL 3: Zachęcanie inwestorów	
Priorytet:	Działania:
Odpowiednie działania, które będą promować gminę jako miejsce dobre do życia, przyciągające mieszkańców okolic i większych miast	- promocja gminy w zakresie lokalnym
Pomoc merytoryczna dla potencjalnych właścicieli obiektów zabytkowych	- ułatwianie procedur urzędowych - informacje nt. finansowania inwestycji związanych z zabytkami

CEL 4: Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	
Priorytet:	Działania:
Popularyzacja opieki nad zabytkami poprzez wszelkiego rodzaju konkursy promujące wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego	- współpraca z bibliotekami, szkołami
Wprowadzenie do systemu edukacji szkolnej i przedszkolnej elementów dotyczących ochrony dziedzictwa narodowego Dbałość o zachowanie elementów kultury kociewskiej(ze szczególnym uwzględnieniem tradycji regionalnych, gwary)	- organizacja wyjazdów w szczególnie ważne miejsca regionu - prowadzenie w szkołach zajęć o tematyce kociewskiej

7. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakłada się, że zadania określone w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Drzycim będą realizowane w wyniku następujących działań:

- ścisła współpraca władz samorządowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, parafiami, organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi
- działania własne władz samorządowych
 - prawne- sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które powinny być objęte ochroną, powołanie parków kulturowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
 - finansowe- należyte utrzymanie, wykonywanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych, będących własnością gminy

oraz stosowanie systemu dotacji i ulg finansowych, nagród czy zachęt dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych

- programowe- realizacja projektów i programów regionalnych
- działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawowy obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się z m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku wynikającym z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego, prowadzenie i finansowanie wspomnianych robót jest jej zadaniem własnym. Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach mogą się ubiegać o ich dofinansowanie z następujących środków:

8.1. Dotacje

Sprawy związane z dofinansowaniem prac przy obiektach zabytkowych reguluje ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 roku w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku albo posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

W przypadku refundacji kosztów prac, wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu. Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa szczegółowo wykaz prac przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, które mogą zostać objęte dotacją:

- a. sporządzanie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,

- b. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
 - c. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
 - d. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
 - e. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego,
 - f. sporządzanie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
 - g. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
 - h. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
 - i. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
 - j. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
 - k. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
 - l. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
 - m. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej
 - n. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
 - o. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego parku lub ogrodu,
 - p. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru,
 - r. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.
- Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący miasta, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 90 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Udzielane są w celu poprawy stanu zachowania zabytków poprzez ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwację i rewaloryzację zabytków,

udostępnianie zabytków na cele publiczne. Kwalifikują się prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, realizowane bez udziału środków europejskich. Planowane w roku udzielenia dotacji lub prowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (refundacja). Uprawnionymi wnioskodawcami są jednostki posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Zasady udzielania dotacji: dofinansowanie może obejmować jedynie nakłady konieczne na prace określone w art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone do wysokości 50% nakładów koniecznych. W wyjątkowych wypadkach (wyjątkowa wartość historyczna, artystyczna lub naukowa obiektu, wymagane przeprowadzenie złożonych technologicznie robót, stan zachowania zabytku wymaga natychmiastowej interwencji) dofinansowanie może stanowić 100 % wartości robót.

Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i prac budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa (Powiatu) w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

Dotacje Ministra Administracji i cyfryzacji- fundusz kościelny

Środki Funduszu Kościelnego można przeznaczyć na remonty i konserwacje obiektów sakralnych o wartości zabytkowej (art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego Dz.U. nr 61 poz. 354). Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie,

izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej.

8.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

Program *Dziedzictwo Kulturowe*

Program ten stanowi kontynuację finansowania w ubiegłych latach. Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

- ochrona zabytków

Celem tego priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich. O dotację mogą ubiegać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe). Finansowanie odbywa się w formie udzielenia dotacji lub refundacji w okresie trzech lat od przeprowadzenia prac przy zabytku. Priorytet skupia się na celach:

- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

- Wspieranie działań muzealnych

Celem priorytetu jest wspieranie działalności z zakresu opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie zadań w zakresie:

- organizacji czasowych wystaw muzealnych
- modernizacji i tworzenia stałych wystaw muzealnych
- publikacji katalogów do wystaw muzealnych

- konserwacji muzealiów, archiwaliów, starych druków, rękopisów, kartografii, muzykaliów, ikonografii, grafiki artystycznej, dokumentów życia społecznego a także doposażenia pracowni konserwatorskich.

- Kultura ludowa

Celem priorytetu jest wspieranie najwartościowszych zjawisk z zakresu szeroko pojętej kultury ludowej, między innymi promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnieniem elementów sztuki regionalnej. Dotacje przeznaczone są na działania o charakterze edukacyjnym, służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie „warsztatów tradycyjnych rzemiosł” i „szkół ginących zawodów”, a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej.

- Ochrona zabytków archeologicznych

Celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego typu zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. W ramach priorytetu minister realizuje również dotacje na prowadzenie badań archeologicznych wraz z wykonaniem ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku:

- prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co może doprowadzić do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego. Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzającej realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planów planowanych do przeprowadzenia działań.

- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

Celem priorytetu jest zainicjowanie kompleksowego procesu cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych, bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku lub uczelni publicznych.

Program Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów realizowanych przy udziale środków europejskich. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w latach 2007-2013 w ramach PO Infrastruktura i Środowisko, Regionalnych Programów Operacyjnych, PO Innowacyjna Gospodarka, PO Kapitał Ludzki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Programów Europejskiej Wspólnoty Terytorialnej, Programu Kultura oraz ich następców, które ogłoszone są w ramach finansowania UE w latach 2014-2020.

Uprawnionymi do utrzymania dotacji są: jednostki samorządu terytorialnego, państwowe i samorządowe instytucje kultury, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe działające w sferze kultury itp. Promesa MKiDN może pokryć maksymalnie 85% wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach, Minister Kultury może zdecydować o pokryciu więcej niż 85% wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Program Infrastruktura kultury

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

8.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko- Priorytet XI pn. Kultura i dziedzictwo kulturowe

W ramach tego priorytetu możliwa jest realizacja projektów, które zakładają ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, przyczyniają się do poprawy stanu infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz zwiększają dostęp do kultury. W grę wchodzi takie działania jak np. rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, adaptacja na cele kulturalne, konserwacja zabytków ruchomych, tworzenie systemu zabezpieczeń czy też digitalizacja zbiorów. W ramach priorytetu możliwe są działania:

- Działanie 11.1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym.
- Działanie 11.2. Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym
- Działanie 11.3 Infrastruktura szkolnictwa artystycznego. Typy projektów przewidzianych do realizacji w ramach działania obejmują:
 - Rewitalizację, rewaloryzację, konserwację, restaurację, zachowanie a także adaptację na cele kulturalne obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem.
 - Zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako jeden z elementów projektów).
 - Zabezpieczenie zabytków przed kradzieżą i zniszczeniem. Z uwagi na wyczerpanie środków finansowych w ramach Priorytetu nie przewiduje się prowadzenia kolejnych naborów wniosków. Następne wnioski realizowane będą po ustaleniu zasad finansowania.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego

Mechanizm Finansowy EOG, obok funduszy strukturalnych, stanowi największe źródło zewnętrznego finansowania kultury w Polsce. Środki są przeznaczone przez trzy kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego: Norwegię, Islandię i Liechtenstein, aktywnie wspierają działania między innymi z zakresu kultury. Środki nowej perspektywy uruchomione zostały w 2011 roku. Wzorem poprzedniej edycji programu można ubiegać się o środki przeznaczone na ochronę dziedzictwa kulturowego na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne obiektów historycznych i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej;
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych i budowli obronnych oraz obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej (szczególnie na muzea nowoczesności),

- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii.

Uzasadnienie

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami zostały ustawowo włączone do katalogu zadań samorządów terytorialnych. Art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym stanowi, iż zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Celem programu jest rozpoznanie stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy, zahamowanie procesów degradacji zabytków oraz zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego, którego efektem będzie wzrost atrakcyjności gminy oraz jej wizerunku. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Drzycim na lata 2022-2025 został zaopiniowany pozytywnie przez Kierownika Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Bydgoszczy i podlega przyjęciu przez Radę Gminy Drzycim.

Uchwalenie programu wypełnia wymóg ustawowy, jednocześnie pozwala zebrać w jednym dokumencie

informacje dotyczące aktualnego stanu ochrony zabytków i zamierzeń gminy w tym zakresie w najbliższych latach. Określenie w programie działań zmierzających do zachowania i poprawy stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Drzycim, przyczyni się do podniesienia świadomości oraz tożsamości kulturowej, a także wpłynie na jakość życia mieszkańców oraz promocję gminy w regionie.

W związku z powyższym podjęcie uchwały jest konieczne i uzasadnione.

Przewodnicząca Rady Gminy

Elżbieta Babińska